

EMILE DE GIRARDIN

El creador de la premsa moderna

S'ha commemorat, amb el centenari de l'aparició de *La Presse* (1 de juliol de 1836), el naixement de la premsa moderna. El fundador, l'inventor de la fórmula, fou Emile de Girardin, el més cèlebre a França, amb el duc de Morny, dels bastards del segle passat. Els seus biògrafs concorden a dir que Girardin fou el lloc geomètric de tots els corrents de la seva època, assenyalen la seva enorme influència en els esdeveniments del seu temps: revolució de 1848, «invenció» del príncep Lluís Napoleó, ideologia de l'Imperi liberal, guerra franco-prussiana, victòria republicana de 1877... Però, ara, qui es recorda ja del seu nom? «Havia estat massa l'home de l'actualitat per a sobreviure's», diu de Girardin, patró seu, Edouard Drumont. Trenta anys abans, però, el polemista Louis Veuillot ja havia emès aquest judici clarivident: «La seva vida, dedicada a la lluita, ha estat plena de victòries: les seves victòries han restat estèrils. De totes les posicions regulars de què ha volgut apoderar-se, ha forçat el primer recinte amb un èxit meravel·lós; el segon, per on tothom passa deixant-se dur, no l'ha salvat mai. Amb un esforç de gegant, construeix un pont i roman a la riba, sense ni un cèntim per a pagar el peatge. Fundador d'un diari omnipotent, mai cap de partit; diputat, mai ministre; victoriós, mai triomfador; aspirant sempre al primer paper, sempre relegat als darrers rengles. Ha somiat perpètuament d'ésser il·lustre, farà prou si resta famós.»

Fill adulteri de l'oficial napoleònic comte Alexandre de Girardin i d'una Mme. Dupuy que tenia el marit a les colònies, Emile fou inscrit al registre civil amb el cognom de Delamothe, el d'una suposada mare seva. Educat de primer en un pensionat especialitzat en fills irregulars i després a Normandia, la proximitat d'un castell amb una biblioteca de què podia disposar, li facilità la lectura voraçment desordenada de novel·les i de llibres d'història. A París, sense feina i sense diners, li vingué la idea d'escriure una novella autobiogràfica, *Emile* (1827), que li obrí alguns salons literaris i la col·laboració d'algunes revistes. En ésser major d'edat, signà deliberadament Emile de Girardin, encara que el seu pare, que el protegia en l'ombra, no el reconegué mai. La novella *Emile*, malgrat la seva mediocritat, donà la clau del caràcter d'aquest ambiciós, que vol pendre la revenja de la seva naixença i del seu abandonament. Un empleu burocràtic que li ha proporcionat el seu pare li permetrà de començar una carrera doble de periodista i d'home d'affers.

La primera publicació que fundà fou un setmanari, el títol del qual ja declarava francament el seu contingut: *Le Voleur*, fet de retalls d'altres diaris de París. Despengué 500 francs, manllevats, anunciant-lo, i la jugada li sortí bé. Més tard, desitjós d'atènyer un públic més triat, fundà *La Mode*, on debutaren Balzac, George Sand, Eugène Sue i Gavarni. Casat amb Delphine Gay, la «Musa de la Pàtria», el seu saló rebia les notabilitats de l'època: Guizot, Thiers, Hugo, Musset, Gautier, Sainte-Beuve, etc. Mentrestant, fundà publicacions periòdiques de tota mena, amb una fertilitat d'invenció i una flair dels gustos del públic no sobrepassades per ningú. Fou en ocasió del llançament del *Musée des Familles* que cobrí, una altra innovació de Girardin, els carrers de París de grans cartells violats. Però fóra parcial no veure sinó el cantó del negoci en les empreses de Girardin; ell parlava dels seus propòsits d'educació popular i d'alçar la premsa al nivell d'institució social. Curiosa barreja de reclament utilitari i de reformador social — el *coin d'utopie* que ja li remarcà el sagaç Sainte-Beuve —, va saber sempre treure grans profits materials de les seves iniciatives filantropiques.

Introduït, enriquit, diputat, es disposa a la batalla més llarga i més dura de la seva vida: la reforma dels diaris, que havia de fer de Girardin el fundador de la premsa moderna, tal com, en línies generals, es manté fins als nostres dies.

Abans de 1836, la premsa francesa depenia enterament dels partits polítics, i era ensopeïda gràcies a les monòtones i interminables discussions doctrinals. L'abonament als diaris costava 80 francs anuals. Això feia que, entre París i les províncies, es comptessin tan sols dos abonats per cada mil habitants. En plena democràcia, la premsa era una lectura de luxe.

Girardin va ensumar que un diari llegible i a baix preu aconseguiria una enorme tirada. Ara bé: com cobrir el déficit inevitable? La publicitat comercial s'encarregaria de cobrir la diferència entre el preu de cost i el preu de venda, i com més baix seria el preu de venda, més creixeria el tiratge i més pujaria el preu de la publicitat. Fins aleshores, els diaris, polítics, vivien de llurs poderosos comanditaris. La publicitat ja existia, però en forma tímida, i els ingressos que proporcionava eren merament accessoris.

Girardin va posar el preu de subscripció de *La Presse* a 40 francs anuals, i la tarifa d'anuncis a franc la ratlla, però fent les columnes la meitat d'estretes. I, llançant el 16 de juny de 1836 el número de mostra,

l'1 de juliol apareixia el primer número de *La Presse*.

Potser Girardin va creure que fent pagar el diari pels lectors i els anunciants, assegurava la independència de *La Presse*. No ho va creure pas gaire temps. Posat a fer pagar, era natural la transició a no mirar prim sobre qui pagava. I aviat no eren solament els anuncis els qui proporcionaven ingressos, sinó també les caixes de les ambaixades i els «fons de rèptils». L'evolució no té res de sorprenent. I, anant per aquest camí, no n'és

Emile de Girardin, per André Gill

tampoc gens que si Girardin posà preu a la influència política que podia exercir amb un diari de gran tiratge a les mans, mercader's també amb la secció financera.

La pretesa independència de *La Presse* consistia a veure el govern del país com una administració comercial, sense cap ideologia política. Per això defensà la candidatura del príncep Lluís Napoleó a la presidència de la República, i l'atacà un cop elegit, amb tota versmenblança per no haver-li donat una cartera; féu les paus amb ell un cop emperador, i s'adherí a la República, però tot tractant amb consideració la Comuna, com hi tractava tots els governs nous.

Es que el que ara se'n diu arribisme s'assemblava molt, als ulls de Girardin, a una virtut.

La premsa «independent», doncs, ja des de la seva naixença va plantejar el problema que ara, cent anys després, encara subsisteix en els mateixos termes.

Potser no va ésser el primer de concebre la transformació de la premsa, però fou el primer de posar-la en pràctica. I aquest home, a la vegada que veia en el periodisme un negoci i un tràfic d'influència, donà entrada en el seu diari — rebaixat després de preu fins als cinc cèntims el número — als escriptors més cèlebres de la seva època, ja en seccions fixes, ja en la publicació de novel·les per fullatons, una altra invenció seva. El cas era fer un diari llaminer, interessant per al gran públic.

(Segueix a la pàgina 5)

El deure de tots

Tota la República Espanyola ha sofert la commoció més intensa, el moviment de més envergadura que registra la història de molts anys ençà. Es tracta no sols d'una guerra civil amb totes les seves conseqüències pròximes i remotes, sinó d'una revolució en el veritable sentit històric del mot. Una revolució, que no es mesura pas pel nombre de víctimes ni per la quantia dels perjudicis materials — per molt considerables i de plànyer que unes i altres siguin —, sinó pel que significa de remoció fins als seus fonaments de l'estructura política, social i econòmica del país.

Malgrat les proporcions que des del primer moment ha tingut, no es tracta solament d'un pronunciament d'uns arrassegats, sinó que en llur fatxenderia s'han pensat que bastava sortir al carrer perquè la República Espanyola retrogradés al temps en què un poble envilit sotmes a una sobra més vil encara cridava Vivan las caenas! Es tracta de la gestació d'un ordre nou, d'una estructuració radicalment diferent de la vigent fins ara. Que aquesta gestació no hagi estat evolutiva i costi víctimes i ruïna, no en té ningú més la culpa sinó les caricatures de feixistes d'aquestes latituds, la mentalitat cretinoida dels militars sublevats i la política insensata d'aquells elements que gosant anomenar-se conservadors no han comprès que l'actitud més conservadora és adaptar-se als corrents dels temps.

En el món actual s'ha congriat una concepció que vol confiar únicament a la violència totes les solucions. Al nostre més profund sentiment íntim i a la nostra convicció meditada repugnen aquests sistemes de força, que no poden engendrar sinó estralls i misèria materials, estralls i misèria morals i espirituals també. Però no som prou nosaltres ni tots els homes de bona voluntat per a contenir i reduir a la impotència aquesta allau que confia a la força brutal allò que la civilització ordena de dirimir per mètodes incruents.

Però ara que el mal ja és fet, el que cal no és plànyer-se'n estèrilment, sinó superarlo i neutralitzar-lo amb l'esforç de tots. Per la culpa d'uns homes criminals i estúpids meditats folles, un ordre antic se n'ha anat en orri i se n'està forjant un de nou. Tot home conscient, tot català, té el deure ineludible de contribuir en el radi de la seva acció, en la mesura de les seves forces, a l'estructuració de la nova Catalunya que neix entre els dolors del país.

Perquè creiem que l'esperit no abdica mai els seus drets — pot cedir-ne momentàniament uns quants a necessitats vitals més urgents —, perquè Catalunya sigui rica, plena i justa, cal l'esforç, la voluntat, el treball de tots.

Nosaltres, des del nostre lloc, sense haver de claudicar gens de les normes que sempre ens han inspirat, creiem que podem contribuir a la tasca que ha d'ésser la de tothom.

Per això reapareix MIRADOR, sense cap canvi d'ordre extern ni d'ordre intern, disposat a seguir treballant per Catalunya amb la col·laboració, des del lloc que li pertoca, al costat dels governants que representen legítimament la voluntat del poble català.

A la pàg. 2:

CARTES D'AMERICA. TRES LLARGS ANYS, per J. Terrasa

A la pàg. 5:

PETITES HISTORIES D'ALTRES TEMPS. CLAVE, AUTOR ANDALUS, per Josep Artis.

A la pàg. 8:

DADES INEDITES DE LA REVOLTA MILITAR-FEIXISTA. DE LA U. M. R. A. A L'ESTAT MAJOR, per Fermi Vergés.

MIRADOR INDISCRET

Les hores greus que hem viscut i que encara vivim no són les més indicades per a nodrir aquesta secció quan, per damunt de tot, pesa més el sentit de la responsabilitat que l'èxit fàcil d'unes anècdotes pintoresques.

D'altra banda, moltíssimes raons, d'ordre humanitari, patriòtic, polític i d'oportunitat, aconsellen, en aquest moment en què vivim, com vivim, en període de guerra, la censura — àdhuc l'autocensura — és una exigència primordial, saber-se contenir i fer d'aquesta contenció un factor més per a la normalització de la vida i la instauració del nou ordre que s'està elaborant.

Poesia i realitat

Dilluns 21 de juliol, pels volts de les sis del matí.

El quiosc de diaris del capdamunt de la Rambla no ha pogut tancar el dia abans a l'hora reglamentària a causa de l'acció de la plaça de Catalunya. Tota la diversitat de publicacions d'aquell quiosc ben assortit segueixen, més o menys indemnes, exposades als escassos transeünts d'aquell dia i d'aquella hora. Però, escassos i tot, basten perquè el quiosc quedi buidat. Hi ha calma en aquell sector de Barcelona, en aquella hora, i la gent tenen temps de triar l'objecte de les seves preferències.

Rambla avall, pel mig, baixa un camió amb gent armada. A l'estrep, un voluntari de la llibertat amb l'arma a la mà. Amb l'altra mà s'agafa al muntant del parabrisse i aguantant una publicació procedent d'aquell quiosc.

Aquesta publicació era el darrer número... dels *Quaderns de Poesia*!

La història d'un cigar

Als quinze dies de la revolta, un migdia que els periodistes eren a la Generalitat, el president Companys els féu saber per En Piquet, un dels seus secretaris, que no els robia perquè tenia molta feina, però que, per tal de palesar-l'la seva amistat i que sabessin que no s'oblidava d'ells, els obsequiava amb uns cigars.

Un periodista agafà el cigar, se'l guardà a la butxaca, i en ésser al carrer digué:

—Jo no tinc dret a fumar-me aquest cigar. Hi ha d'altres que se'l mereixen més que jo.

Per la Laietana avençava un milicià que havia de partir aquella mateixa tarda cap a Saragossa.

—Teniu—li digué—. Fumeu-vos aquest cigar. Me l'ha dat el president Companys. Vós teniu més dret a fumar-vos-el que no pas jo!

—Gràcies!—féu el milicià, commogut.

Dos dies després, aquell defensor de la República queia mortalment ferit al front aragonès. A la butxaca se li trobà, encara intacte, el cigar presidencial que s'havia guardat per al dia de la victòria...

El feixista jugador d'atzar

Ho expliquem tal com ens ho han contat. Rotundament fracassat el moviment militar-feixista, un dels compromesos, tement que segons tota versmenblança seria detingut i degudament sancionat, decidí suïcidar-se.

Però, mancat de prou fermesa, volgué introduir un element d'atzar en la deliberació. Agafà el seu revòlver, el carregà amb una sola bala, se l'apuntà a la temple, féu rodar el barrilet com qui engega una rueta i disparà.

Res.

Repetí l'operació. Res, tampoc. La pràctica per tercera vegada. Res, tampoc. Decididament, la sort li era adversa.

Venjança cavallerívola

Un infeliç dels qui es guanyaven el pa servint la reacció escriví, l'endemà del 6 d'octubre, un llibre en castellà ple de penjaments contra el govern de la Generalitat i l'Esquerra.

En sufocar-se a Barcelona la intentona del Goded, l'home es veié perdut, i va córrer a demanar clemència al president Companys.

Aquest, ple de pietat, li féu proporcionar l'autorització per sortir de Barcelona i li donà diners perquè pogués fugir.

Aquell mercenari de la ploma, davant del gest generós del president, es llançà als seus peus, plorant i demanant-li perdó.

Però Companys, amb la seva noblesa característica, li digué:

—No m'agraïu res. Ara, això té un preu, i espero que el pagareu.

—Demanau, president! El que vulgueu! La meua vida! Tot el que vulgueu!

—Llavors, Lluís Companys obrí la biblioteca (l'escena passava a la Residència) i tragué un exemplar del llibre que l'altre havia escrit contra ell i contra l'Esquerra.

—M'acontento—digué— que em dediqueu aquest llibre.

De totes les anècdotes del president de la Generalitat de Catalunya, aquesta és, sens dubte, la millor i la més noble.

I la puntualitat, què?

El periodista J. Aymami-Serra, ara enviat d'Última Hora al front aragonès, anà dissabte 18 de juliol a Governació, en compliment dels seus deures informatius. Fins a mitja tarda de diumenge no en pogué sortir.

A quarts de nou del matí, però — el moviment havia esclatat pels volts de la cinc — un repòrter fotogràfic telefonava al seu domicili.

—No hi és. No ha vingut encara — respongué la seva muller.

—I no sap a quina hora vindrà? — preguntà el fotògraf.

—No li puc pas dir, ni ell ho sap quan podrà sortir de Governació.

—Com s'entén? — exclamà el fotògraf —. Havien quedat que a les vuit em vindria a buscar per anar a Montjuïc a fer una informació de l'Olimpiada popular!

Els drets del foraster

L'Olimpiada popular, com no cal ni dir, no pogué celebrar-se. Els atletes arribats amb motiu d'ella, uns s'allistaren en les Milícies, d'altres pogueren embarcar aviat cap a llurs països d'origen, d'altres no pogueren marxar tan aviat.

Entre aquests, un grup de procedents del centre d'Espanya acudien sovint a l'Oficina del Turisme a fi de saber com estava la qüestió de llur repatriació.

Per fi, aquesta pogué reoldre's:

—Marxareu a tal hora; ja està tot arreglat — els digué un funcionari.

—Impossible! — protestà una petita fracció —. Encara hem d'anar al Tibidabo!

Les bones noves

Els feixistes barcelonins romangueren prudentment a caseta, acariciant, el primer dia de la sublevació, esperances de triomf. Després, ja ho varen veure més negre, però procuraven aconsolar-se entre ells comunicant-se confidencialment les «sensacionals informacions» que dava des de Sevilla el Queipo de Llano.

I així, dimecres a la tarda, un feixista arribà a casa d'un company de causa, i tot entusiasmat li digué:

—Anim! Les notícies falses d'aquesta tarda són molt millors que les que hem rebut al matí.

«Pour l'Espagne et le Maroc»

Mai com ara certa premsa francesa havia fantasiejat sobre Espanya d'una manera més absurda. Veritablement, les seves informacions pot dir-se que són *pour l'Espagne et le Maroc*.

Per exemple, un periòdic de Marsella publicava el retrat del Cabanellas i l'epigrama així:

«Le général San Miguel y Cabanellas.»

Tot pot ésser

Un colporteur de noves alarmants es troba amb un amic a la Rambla.

—Sabeu? M'han dit que un senyor havia sentit (el propalador de falses noves no dona mai la cara ni es compromet) que el Franco seria d'ací quinze dies a Madrid.

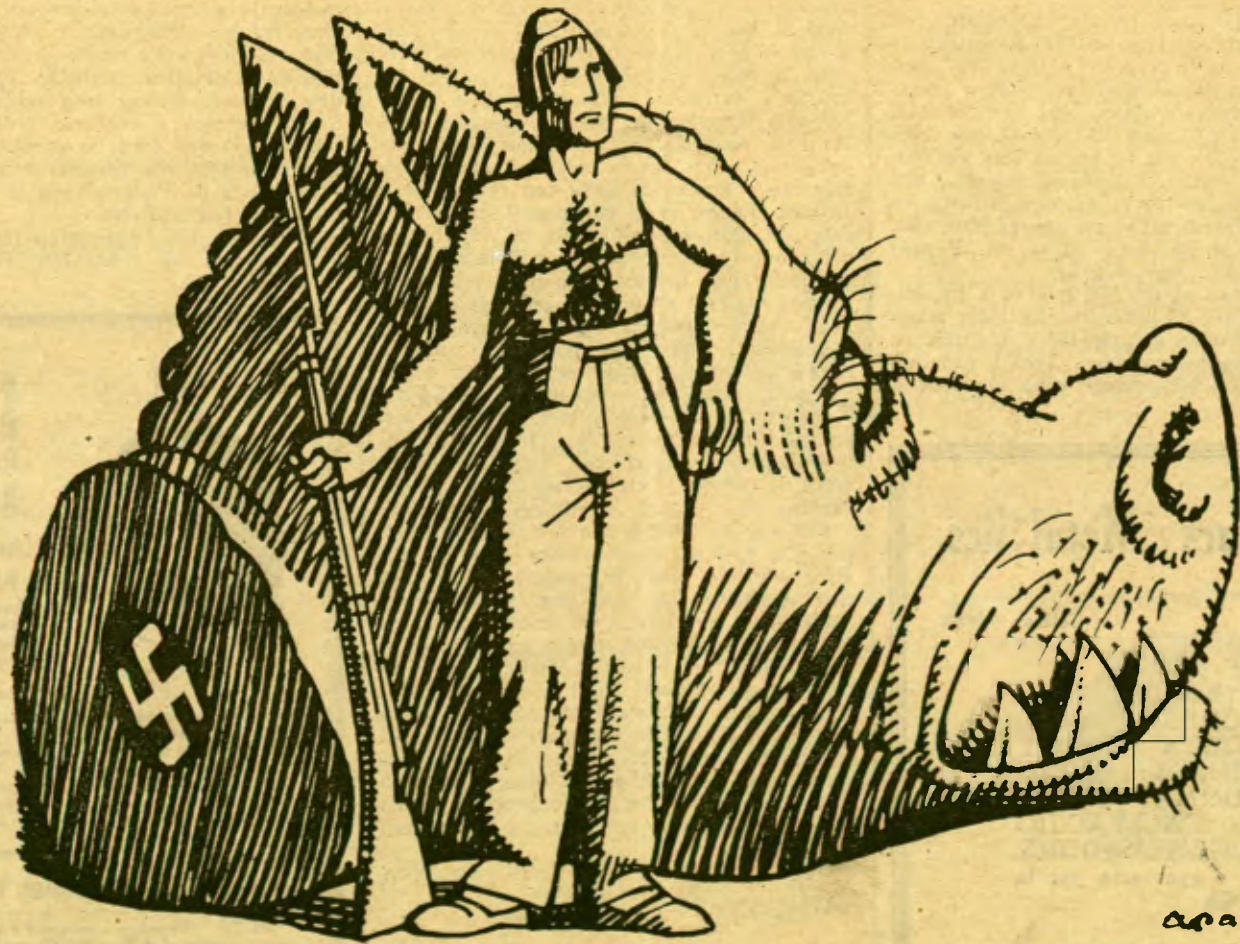
I l'altre, sense perdre el bon humor, es limità a demanar:

—Presoner?

Les facècies de les ràdios rebels

Una emissora feixista deia, quinze dies després de la revolta, que les noves de Barcelona eren falses. «La prova—deia—és que el general Goded és a Montjuïc.»

Només es deixava de dir que hi era de presoner...

PRIMERA PART

CARTES DE NORDAMÈRICA

TRES LLARGS ANYS

En un dels primers discursos pronunciats en la Convenció del Partit Republicà, es féu allusió, amb insistència, als «tres llargs anys» que fa que Roosevelt i els demòcrates estan en el poder. L'endemà del discurs, cada un dels milers d'assistents a la Convenció va ésser obsequiat amb un exemplar de la cançó *Tres llargs anys*, confeccionada, impresa i distribuïda, amb notable celeritat, pel Comitè del Partit. Diu la cançó:

*Tres llargs anys,
tres llargs anys
de penes i desenganys.
Roosevelt ens va assegurar
que si li donàvem la mà
a la terra de promissió ens faria anar.
Quan hi fórem arribats,
d'arena estàvem rodejats
i com la Sally Rand (1) ben despullats.
Ens ha pres les sabates i el vestit,
ens ha pres la camisa i el cabrit,
ens dugué al mar i la barca ha submergit.
El pagès, enganyat, li dona el vot;
parla i escriu, escriu i parla tant com pot,
i sempre ens deixa amb un estirabot.
Amb arrogància ha dominat,
la llibertat ens ha robat
i tot el què hem pogut pagar ha arrebegat.
Els dies fatídics, però, ja són finits
i el Partit Republicà ens durà, rejoyenits,
vers la vera prosperitat d'Estat Units.
Tres llargs anys,
tres llargs anys
de penes i desenganys.*

La cançó fou un èxit. N'hi havia d'altres adaptades per a l'ocasió, però cap no s'endugué els cors com aquesta. Encaixa amb la música d'una cançó que sap tothom, anomenada *Les tres rates cegues*. Des que va sortir, els delegats l'adoptaren com a himne, les bandes de música la iniciaren a cada pas, segures d'ésser seguides, i el nombre de variants que en sortiren esdevingué incontable, incontable, i no pas sempre d'acord amb un gust massa exigent.

Entre altres coses, els delegats anaven a esbargir-se, a la Convenció (i, ben mirat, hom es demana per què, a Europa, les Convencions dels partits polítics han d'ésser una cosa tan seriosa i funerària). A Cleveland, els delegats del Partit Republicà hi anaven, ben entès, a confeccionar un programa i a elegir els candidats que es proposen presentar en les properes eleccions presidencials. Els delegats són elegits pels membres del partit a cada Estat mitjançant el que en diuen eleccions «primàries». Els delegats són senyors (i de vegades senyores) amb ambició política, caps de colla, gent que el dia de demà assoliran algun bon càrrec representatiu. Els delegats són senyors que coneixen el cantó magre i el cantó gras de la naturalesa humana, i els escassos de posar-se en cos de camisa i fumar cigars i posar els peus sobre la taula. I són gent sovint ben dotada, plena d'aquest ins-

car el xiulet o la trompeta de cartó que els donà un company més eixelebrat. Al cap de quaranta-cinc minuts d'escàndol, el president es veié obligat a suspendre la sessió. Suposo que tan cansat com ell devia estar la màquina registradora de l'entusiasme, que no m'estranyaria que s'hagués espallat i tot.

Aquesta màquina registradora de l'entusiasme és una altra de les invencions divertides d'aquest país. D'una manera exacta registra la quantitat i la intensitat dels

disposat que la cosa vagi endavant, sacrifici de bona gana el seu individualisme. Solidaritat i cooperació, heus aquí el seu lema. Per a fer coses més val posar-se d'acord promptament i executar-les així que sigui possible, que perdre el temps en discussions, rera la recerca d'una perfecció sempre inassolible als humans. Els americans això no ho oblidem mai. I a fe de Déu que en fan de coses. Massa i tot, potser. Però tanmateix, quina lliçó per als països on les discussions sobre principis abstractes

Roosevelt signa alegrement la Llei de Bancs de 1935

aplaudiments; és molt pràctica (?) en les eleccions per aclamació. A Cleveland els diversos candidats a la candidatura presidencial varen passar per aquest sedàs i ja no cal dir que l'elecció fou totalment d'acord amb els desigs de la majoria.

I tot rient, rient, aquesta gent de la Convenció de Cleveland han fet el seu fet. S'han divertit, han fet gresca, han begut algun trago de massa... però s'han posat meravellosament d'acord. Han discutit honestament llurs punts de vista, llurs preferències, han sospesat els avantatges i els inconvenients de les diverses solucions que es poden suggerir per a endegar el país i finalment han adoptat un programa. Sense entrar-hi gaire endins, al voltant d'aquest programa, quines reflexions tan instructives es podrien fer! És un programa principalment de solucions, no de principis: no es fica gaire en les coses abstractes transcendentals i abso-

lutes; es fixa més en les immediates, en els problemes concrets del dia. Especifica la posició del partit respecte a totes les qüestions en què cal fer quelcom, eludint valentament fórmules vagues com «procurar el benestar de l'agricultor mitjançant una retribució justa», etc., o bé «posar tots els mitjans per a evitar el desempleu», etc., etc. No; els senyors de Cleveland diuen: en aquest cas farem això; en aquest altre cas, això altre. Al pa, pa i al vi, vi. Perquè *mean business*: van al gra.

I també van al gra pel que fa a la solidaritat. Un cop el programa ha estat adoptat, les diferències són oblidades, els matisos i dissidències desapareixen. Tots i cada un dels delegats s'identifiquen amb el partit i, en les petites dissidències priven de fer-ne cap!

Bé; de passada els congressistes de Cleveland elegiren un candidat a la presidència, elevat a figura nacional un cert senyor Landon, governador de l'Estat de Kansas. A aquest senyor que fins ahir sols era conegut a casa seva, ara li estan donant la publicitat més formidable que els recursos actuals d'aquest món cridaner en què vivim permeten. És difícil fer-se càrrec de quina mena d'home és. Malgrat que tots els diaris, tots, van plens de la seva vida i miracles, el seu truc sembla que més que res consisteixi a obrar a la quietut, bo i aprofitant-se de l'evident poder de suggestió que tota actitud esfíngica té sobre els mortals. A mi no m'estranyaria que els directores del partit republicà, que la saben molt llarga, hagin volgut, amb l'elecció de Landon, matar dos pardals d'un tret: donar peixet a la gent del centre del país i reservar les grans figures per a les eleccions de l'any 40. Però, àdhuc si això és cert, no ho és pas menys que tots aportaran llur entusiasme a la lluita i que aquesta serà ferma.

A Filadèlfia, els demòcrates, a llur torn, han tirat la casa per la finestra. Llu Convenció ha estat potser encara més sorollosa i cridanera que la de Cleveland, perquè la tasca dels demòcrates era molt més simple, concentrant-se únicament a assegurar la continuació de l'administració actual. La dissidència d'Al Smith fou un incident que a penes aconseguí remoure, malgrat la magnitud de la pedra, les quietes aigües convencionals. La gent volia Roosevelt, amb el programa de Roosevelt i els mètodes de Roosevelt. I al final d'una setmana d'excessos de tota mena, especialment de discursar, de fumar i de beure, el varen tenir el seu Roosevelt, físicament paralític com sempre, però moralment més valent, més ardit, més ardorós que mai. Fou breu, car no parlà més que mitja hora escassa (1,992 paraules; ací ho compten tot), però d'una claredat i d'una contundència realment meravelloses. Verament, aquest home, deixant a part consideracions partidistes, és, personalment, com a home d'Estat, el millor home d'Estat que ha tingut el món de la guerra ençà. No malgastà ni un mot en l'ornamentació retòrica dels alts conceptes de què va parlar. Perquè, val a dir-ho, en aquesta ocasió, una de les poques, la dissidència dels problemes especials i pràctics cedí el lloc a la consideració d'una gran aspiració teòrica, la llibertat, tractada, però (som al país de l'acció), des de l'angle més pràctic i en relació palpitant amb el caràcter dels temps presents. Una peça d'oratori com probablement se n'havia pronunciat poques al món. D'una valentia extraordinària, car defineix les coses tan clarament i, enfront d'elles, pren partit amb tal decisió (allò de «qui no està amb mi, va contra mi»), que gairebé posa en perill la reelecció en declarar-se incompatible amb tota transacció. Aquesta despreocupació dels interessos baixament polítics, aquesta espontaneïtat i valentia, contrasten, és curiós, amb la cura extremada que Roosevelt posa en la «forma» de les seves expressions públiques. No solament escriu i recorre els seus discursos, sinó que assaja llur lectura, traient-ne plaques fonogràfiques, escoltant-les en cerca de defectes i atenent sempre les observacions dels experts en dicció radiofònica.

Per ara les apostes afavoreixen Roosevelt per 7 a 5, i no seria estrany que aquesta xifra coincidis amb la proporció dels vots que obtindran els dos partits principals. Amb aires messiànics, la constitució d'un tercer partit amb un tercer candidat a la presidència, un senyor Lemcke, s'anuncia per diversos cantons. Tindria únicament l'efecte negatiu de restar vots als dos partits principals. Endemés, els partits socialista i comunista també presentaran llurs candidatures, però solament per a donar senyals de vida. La veritable batalla serà per contra Roosevelt. En pro o en contra d'altres «tres llargs anys».

J. TERRASA

Washington, juliol.

(1) «Dansarina» famosa per les seves danses amb ventalls.

UNA NOVA LLENGUA

Catalunya pot ajudar Suïssa

La Confederació Helvètica semblava haver liquidat amb tota harmonia les divergències lingüístiques del seu territori, poblat de diverses races i llengües. Com hom sap, no hi ha a Suïssa cap qüestió minoritària, pel fet que les tres principals llengües, l'alemany, el francès i l'italià són llengües oficials i que el reto-romà (parlat per 40.000 suïssos de la Rècia) fruit de la sollicitud de tots els poders públics.

Aquest estat de coses acaba de veure's complicat per un nou esdeveniment, fill de les circumstàncies particulars actuals i d'una evolució que presenta moltes analogies amb la Catalunya de fa vuitanta anys. No es tracta, però, de cap problema minoritari, sinó d'una palpitant qüestió majoritària que el poble de la Suïssa alemanya es veurà cridat a resoldre en un futur pròxim.

Recordem que tres milions de suïssos parlen l'alemany. Parlar alemany però no és més que una manera de dir. De debò, els suïssos alemanys no parlen mai la llengua de Schiller i de Goethe, parlen una mitja dotzena de dialectes germànics provinents de l'alemany de l'Edat mitjana que es diferencien de l'alt alemany literari tant o més com el català del castellà o del portuguès. Aquests dialectes, perfectament entenedors els uns dels altres, tenen una morfologia especial, una sintaxi pròpia. A més, són considerats històricament més respectables que l'alt alemany creat per Luter, com hom sap, amb la seva traducció de la Bíblia. Sota certs aspectes són més íntimament germànics que l'alemany d'Alemanya, tot i presentant en certs altres més punts de contacte amb les llengües de les cancelleries dels Estats suïssos fins al segle XVI. Zwingli, el reformador suïss, va servir-se'n per a la seva traducció bíblica, però havent-ho fet més tard que Luter, la seva obra fou aviat deixada de banda sota la influència cada dia més preponderant de la llengua de Saxònia que era la que va emprar el reformador alemany de Wittenberg. Els dialectes alemanys de Suïssa cessaren d'ésser emprats per les cancelleries dels Estats suïssos vers 1630.

Però el poble no ha cessat mai de parlar-los. En efecte, és un fet constatat pels que visiten amb interès la Suïssa alemanya, que aquesta diferència fonamental entre la llengua escrita del país (l'alt alemany d'Alemanya) i la llengua popular és absoluta. Dos suïssos alemanys no es parlaran mai entre ells en cap més llengua que en llurs dialectes, i àdhuc en les reunions públiques aquest costum s'ha mantingut fins avui. En els actes oficials, en llenguatge literari o científic, l'alt alemany és l'única llengua emprada. Val a dir, però, que des de fa uns vint o trenta anys una tímida reacció s'ha manifestat. Certs escriptors donen la preferència als dialectes suïssos per a llurs produccions teatrals o poètiques populars. Certs oradors els honoren en llurs discursos. En aquests, sobretot, fou on es constatà l'empobriment de l'alemany sota la influència de la llengua literària alemanya. Els suïssos més autòctons n'agueren de reconèixer, amb recança, la dificultat a expressar coses abstractes en llurs dialectes. El seu llenguatge destronat, reduït a una simple parla popular o casolana, no era ja un instrument d'estudi. Això no priva que mai un suïss alemany no podrà servir-se de l'alt alemany literari amb facilitat.

La copiosa immigració d'alemanys i d'austriacs contribuï també a la decadència de la parla suïssa. En lloc d'aprendre la llengua del país, pretenien — cas conegut, suposo a Catalunya — que els suïssos parlessin «cristià» amb ells. I els suïssos, sense prevenció lingüística, s'inclinaven i abandonaven generalment en llurs converses amb els alemanys d'enllà del Rin, llur dialecte rústec a favor del que creïen que era la sola veritable llengua alemanya.

Aquests fets s'han agreujat aquests darrers anys degut a la ràdio i als mitjans de comunicació cada dia més ràpids. Una enquesta feta a les escoles de Zuric ha demostrat que una bona quantitat de mots zuriquesos castissos eren incompresos pels alumnes joves. Pertot arreu els mots més sucults i més expressius de la parla alemanica són substituïts per llur equivalent d'enllà del Rin, adaptats, és veritat, a la fonètica suïssa, la qual s'ha mantingut inalterable fins avui.

Però com que els suïssos frueixen de la més àmplia llibertat i posseeixen una independència política total enfront del país de llur llengua literària, la decadència dels dialectes alemanys no havia ferit la susceptibilitat patriòtica, sensible en alt grau, dels suïssos. Absent tota reivindicació política o ètnica a realitzar enfront de llur poderós veí del Nord, la qüestió de la invasió lingüística era deixada a segon terme.

Però des de l'adveniment del hitlerisme, les coses han canviat.

Hom sap que la doctrina nacional-socialista implica un programa d'imperialisme

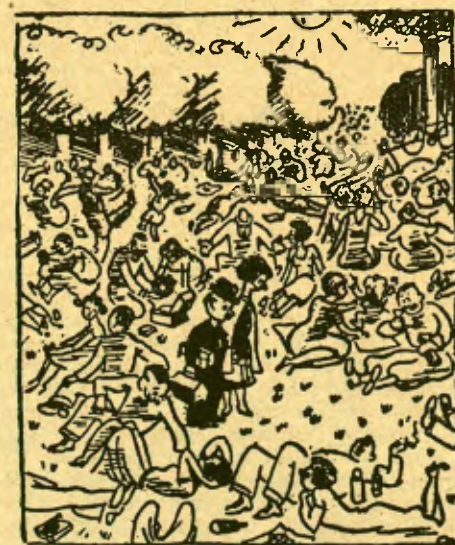
lingüístic. El Reich vol fer beneficiar els avantatges dels seus mètodes de govern a tots els pobles veïns: Dinamarca, Holanda, Flandes, Àustria i Suïssa. En molts escrits alemanys, els suïssos-alemanys són citats com «alemanys de l'estranger» als quals cal portar els beneficis de l'administració prussiana immediatament. A més, hi ha la qüestió del règim. A diari la democràcia — essència i clima indispensable de tot ciutadà suïss — es veu ridiculitzada en les revistes, la premsa i la ràdio alemanyes. Una onada de propaganda contra les institucions suïsses i la base de l'Estat Helvètic s'escola sense parar a través de la frontera. Els llibres alemanys han esdevingut il·legibles — espiritualment parlant — per a tot bon suïss. Però ho han esdevingut també literàriament parlant. Els alemanys ignoren potser que el llenguatge de Hitler i dels seus adeptes no és ja, i se'n troba ben lluny, per cert, de l'alemany de Goethe i de Schiller. S'ha operat una veritable transformació morfològica, inspirada per la retòrica especial de les reunions públiques, i una prèdica pomposa ha transformat l'alt alemany fins ara emprat. L'alemany d'Alemanya, sota la necessitat de propaganda, tendeix de dia en dia a abandonar l'article, de servir-se de menys en menys del verb — base essencial de tota frase ben construïda — i vol substituir els termes de valor internacional (com els noms dels mesos) o els neologismes moderns (com telèfon) per mots fabricats vora el Spree.

Es fàcil d'imaginar-se que aquests fets han fet tremolar el feréstec sentit de llibertat dels suïssos siguin de la llengua que siguin. Els descendents dels qui saben batre en el curs dels segles emperadors d'Alemanya i ducs d'Àustria per viure a llur guisa, no admeten ésser molestats a casa seva per cap hegemonia, àdhuc intel·lectual o científica. Ja que el pa espiritual ofert pels alemanys esdevé cada dia més indigest per a un cervell helvètic i revoltant per a la seva ànima, aquest aliment és rebutjat. De sobte, els alemanys s'han recordat que posseeixen una llengua, un llenguatge que els és pròpi, que només cal elevar a la categoria de llengua literària per ésser a cobert dels insults de Berlín i per a produir per a ells sols totes les bel·leses espirituals a les quals aspiren. Un moviment s'ha format, espontàniament, similar als torments que neixen en els Alps, a fi d'alliberar la Suïssa anomenada erròniament alemanya, de la tutela de Berlín i de retornar-li la seva veritable expressió alemanica i, per tant, la seva ànima, la que creà la Confederació i veié néixer un Nicolau de Flue, un Guillem Tell i un Winkelried.

Així, doncs, la Suïssa alemanica es troba, sota l'aspecte lingüístic, en una situació anàloga a la de la Catalunya del temps d'Aribau: sense normes, sense ortografia, sense llenguatge literari. Tota la tasca està per fer. Cal refer a Suïssa l'obra de depuració que els filòlegs catalans han fet amb llur llengua. Cal crear una gramàtica, unes regles acceptables per a tothom. Cal purificar, depurar, consolidar. Davant d'aquesta tasca gegantina hi ha qui ha dubtat. Es tracta d'un procés de disgregació llastimosa i perillós. Però la idea és bella i triomfarà. I si el destí no li és advers, Europa es trobarà dins de pocs anys davant una nova i meravellosa renaixença lingüística, davant d'una llengua nacional de les més bel·les. Catalunya, que sap el que és una renaixença d'aquestes, serà la primera a encoratjar els filòlegs i els lingüistes suïssos i a alegrar-se del seu èxit més complet.

F. A. SCHMID

Zuric, juliol.

DIUMENGE

—Té, aquí hi cabem.
(Dagens Nyheter, Copenhaguen)

Societat Espanyola de Carbur Metàl·lics

Correus: Apartat 190
Telèg.: "Carbur"

BARCELONA
Mallorca, 232

Telèfon 73013

CARBUR DE CALCI; Fàbriques a Berga (Barcelona) i Corubion (Corunya); OXIGEN 99 % DE PURESIA, Fàbriques a Barcelona, València i Còrdova; ACETILEN DISSOLT, Fàbriques a Barcelona, Madrid, Palència i Còrdova; FERRO MANGANES i FERRO SILICI; SOCARRIMAT i SECAT de fideles i peces de seda, cotó i altres teixits; CALEFACCIO INDUSTRIAL de laboratoris i domèstica; GENERADORS, BUFADORS, MANOMETRES, materials d'aportació per la SOLDADURA AUTOGENA

PRESSUPOSTOS ESTUDIS CONSULTES I ASSAIGS GRATIS

¡Nerviosos!

Prou de patir inútilment, gràcies a les acreditades GRAGEES POTENCIALS DEL DR. SOIVRÉ que combaten d'una manera còmoda, ràpida i eficaç la

Neurastènia, impotència (en totes les seves manifestacions), mal de cap, cansament mental, pèrdua de memòria, vertigenes, fàtica corporal, tremolor, disàpsia nerviosa, palpitations, histeria i trastorns nerviosos en general de les dones i tots els trastorns orgànics que tinguin per causa o origen esgotament nerviós.

Les Gragees potencials del Dr. Soivré, més que un medicament són un element essencial del cervell, medulla i tot el sistema nerviós, regnant al ritme sexual propi de l'edat, conservant la salut i prolongant la vida; indicades especialment als esportistes en la seva joventut per tota mena d'excessos, als que verifiquen treball excessiu, tant físic com moral o intel·lectual, esportistes, homes de ciències, financers, artistes, comerciants, industrials, pensadors, etc., aconseguint sempre, amb les Gragees potencials del Dr. Soivré, tots els esforços o exercicis fàcilment i després l'orgasme per reprendre el sovit i amb el màxim resultat, arribant a l'extrema vellesa i sense violentar l'organisme amb energies pròpies de la joventut.

Basta pendre un flascó per convèncer-se'n

Venda a 6'60 ptes. flascó, en totes les principals farmàcies d'Espanya, Portugal i Amèrica

NOTA.—Distribució i transport 0'25 ptes. en segells de correu per al principal i Oficines Laboratoris Sòlvér, carrer del Ter, 16, Barcelona, rebre gratis un llibre explicatiu sobre l'origen, desenvolupament i tractament d'aquestes malalties.

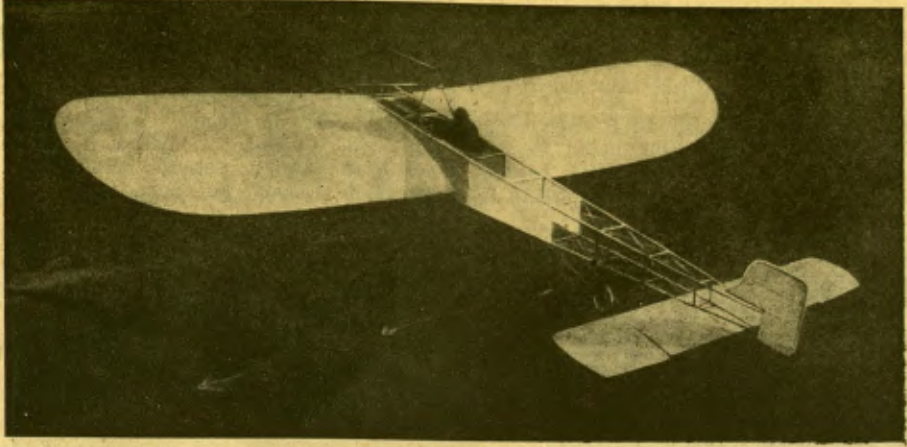
LA PRIMERA TRAVESSIA AERIA DEL CANAL

Louis Blériot

Paul Painlevé, home de ciència i polític, que fou, al Parlament francès, un dels més fermes defensors de l'aviació i un dels primers passatgers que gosà aventurar-se en un d'aquells frívols aparells de l'època heroica, escrivia ja en 1909: «Abans de cinc anys, l'acte de Blériot, avui heroic, serà banal... Sigui el que sigui, la història de l'aeroplà sobre el mar serà grandiosa, i és Blériot el qui n'ha escrit el primer capítol.» Aquest capítol, feia temps que Blériot treballava per a escriure'l. Nascent en 1872 a

que es destacava del mar... Era la costa anglesa... Em dirigeixo cap a aquesta muntanya blanca, però el vent i la boira m'agafen. He de lluitar. L'aparell obeeix difícilment al meu pensament... Ja no veig Dover. On dimoni sóc? Tres vapors s'ofereixen a la meua vista. Semblen dirigir-se cap a un port. Els segueixo tranquil·lament. Els mariners em dirigeixen hurres entusiastes. Quasi tinc ganes de preguntar-los el camí de Dover. Però no parlo anglès.

«Segueixo l'espada del nord al sud, però

El primer vol sobre el Canal de la Màniga

Cambrai, enginyer, fabricant de fars d'auto, des de 1900, tot just sortit de la Politècnica, ja es sentia la vocació de l'aviació: la hi havia despertat aquella mena de ratapinyada de Clément Ader, moguda pel vapor, exhibida a l'Exposició universal i que aconseguí, si no volar, almenys alçar-se de terra.

Començà Blériot pels vols planejats, i després estudiant modificacions al biplà dels americans germans Wright. Els seus aparells de 1905 i 1906 eren biplans, construïts en col·laboració amb Voisin. En 1907, el seu *Canard*, d'ales recobertes de paper apergaminat i amb motor Antoinette de 24 cavalls, recorregué 56 metres en l'aire. El mateix any, un altre tipus seu, la *Libellule*, que havia d'esclafar-se com gairebé tots els aparells de l'època, aconseguí cobrir 184 metres i elevar-se a 18. Aquesta performance, la primera oficialment homologada, li valgué la medalla de l'Aero Club de França.

De mica en mica, els aparells volen més. El Blériot VII vola 500 metres; Farman en cobrí 771 amb el seu biplà. El 13 de gener de 1908, el mateix Farman guanya el Gran Premi Deutsch-Archdeacon (50.000 francs): ha recorregut un circuit d'un quilòmetre en 1 minut 28 segons. El mateix any, el Blériot VIII, en 31 d'octubre, cobreix el circuit Toury-Artenay-Toury, a camp obert. Els Blériot IX i X s'estavellen tot just alçats.

Blériot comença l'any 1909 a dos dits de la ruïna. Ha esmerçat 800.000 francs, guanyant la seva fortuna, en l'aviació. Però la seva fe i la seva tenacitat no defalleixen pas per això. El 12 de juny de 1909 s'apunta el primer vol amb tres passatgers, i, el mes següent, esmerça 44 minuts 20 segons en el vol Chichery-Croix-Briquet-Chichery, de 41 km. 200. El seu aparell, el Blériot XI, és un monoplà de 7'80 metres d'envergadura, 8 metres de llarg, 14 metres quadrats de superfície, construït amb fusta i amb tela cautxutada. Va equipat amb un motor Anzani de 25 cavalls. Es amb aquest aparell que es disposarà a travessar el Canal de la Màniga.

Un diari anglès, el *Daily Mail*, ofereix un premi de mil lliures esterlines i una copa. Tres competidors es preparen: Blériot amb el seu aparell XI, Latham amb el monoplà Antoinette i el comte de Lambert amb el biplà Wright.

El 25 de juliol de 1909, a les 4 i 41 minuts del matí, Blériot pren el vol a Baraques, prop de Calais. S'emporta una mena de botifarró de roba que, inflat d'aire, li ha d'assegurar la flotació si cau a l'aigua. El contralopeder *Escopette*, a bord del qual hi ha Mme. Blériot, patrulla pel Canal, disposat al salvament, si cal.

«El despertar — conta Blériot — em fou una cosa insuportable. El meu amic Alfred Leblanc m'havia cridat a dos quarts de tres. No estava, ho confesso, gens disposat a sortir. Veia les coses negres, i — no ho digueu a ningú! — hauria estat content si m'haguessin dit que el vent bufava tan fort que no era possible cap temptativa. En una paraula, la cosa no marxava gens. Leblanc em reanimà una mica. Em feu pujar al seu auto. Estava salvat: l'aire viu que em fetejava la cara m'havia desvetllat del tot. Vaig sentir una mica de vergonya del meu moviment de feblesa. Ara tenia coratge com dos.

«...Al senyal, els obrers deixen anar l'aparell. Ja m'he aixecat. Pico dret davant meu, m'enlaïro progressivament... Sóc a sobre el mar... Vaig tranquil·lament, sense cap emoció... No fa gens de vent, de manera que no he de moure cap comanda; podria ficar-me les mans a la butxaca.

«Durant uns deu minuts he restat aïllat, perdut enmig d'una mar escumosa, sense veure cap port ni cap vaixell. Per això no movia els ulls del distribuïdor d'oli i del nivell de consum d'essència. Aquests deu minuts em semblaren llargs, i vaig sentir-me feliç de debò en percebre una línia grisa

el vent contra el qual lluito torna a bufar més fort. A la meua dreta es presenta una anfractuositat de la costa, una mica abans del castell de Dover. Una alegria esbojorada s'apodera de mi. M'hi dirigeixo, m'hi precipito. Sóc a sobre terra!... Un home agita desesperadament una bandera tricolor. Veig el redactor del *Matin*, el bon Fontaine, que, tot sol en la gran plana, s'esgargamella. Ah! bon xicot!

«Vull aterrar; el remolí és violent... No puc romandre més temps en l'aire. El vol havia durat trenta-tres minuts; ja era prou. A risc de trencar-ho tot, tallo l'encesa. I ara, passi el que passi! El xassis es trenca una mica. Tant li fa: acabava de travessar el Canal!»

Eren les 5 i 13 minuts del matí. El vol, d'uns 38 quilòmetres, havia durat 32 minuts. Al prat del North Feall Meadow, prop de Dover, acuden corrent uns quants soldats i mariners anglesos cridant *Welcome!* Blériot, exhaust tot el seu vocabulari anglès, respon *Good morning i Thank you*. Dies després, Blériot declarava:

«Si hagués previst les conseqüències del meu èxit, visites, recepcions, intervius, discursos, banquets, em penso que hauria reulat!»

Fou un aparell Blériot, del mateix tipus que el que travessà el Canal, el que volà per primer cop a Barcelona, l'11 de febrer de 1910, pilotat per Lucien Mamet (vegi's MIRADOR, n.º 262, 8 de febrer de 1934).

Amb la glòria, Blériot començà a refer la seva fortuna. Durant els anys anteriors a la guerra, els grans pilots de l'època, Chavez, Pégoud, Garros, etc., volen amb aparells Blériot. Fou amb un aparell de sèrie, amb motor Gnôme de 50 cavalls, que Pégoud, a primers de setembre de 1913, va inaugurar l'acrobàcia aèria i realitzà el seu primer *looping*. (Que sapiguem, el primer *looping* registrat el realitzà, dies abans que Pégoud, el rus Nesterov, sobre Nieuport 70 cavalls.)

Convertit en industrial de l'aviació, preocupen Blériot les aplicacions pràctiques del nou mitjà posat a disposició dels homes. I així, quan el tinent Rouin llurava al paquebot *Pérou* el correu de París destinat a les Antilles (octubre de 1913), Blériot, enfocant la supressió dels camps d'atterratge i la possibilitat d'atterrar en un vaixell, feia experimentar per Pégoud el penjament de l'aeroplà a un cable tivant entre dos pals.

La guerra europea no permeté a Blériot de conservar la seva independència industrial. De les seves fàbriques sortiren els famosos Spad de les esquadres de caça. Acabada la guerra, havia d'exercir un paper considerable en el desenrotllament de l'aviació comercial i de dedicar-se a la gran qüestió dels vols transatlàntics.

Amb Blériot, que morí el 2 d'aquest mes, ha desaparegut el representant més popular d'aquella generació dels *pioneers* — Farman, Santos Dumont, els germans Voisin, els germans Wright —, que, malgrat l'escepticisme de la majoria de tècnics i la consideració generalitzada que l'aviació no seria mai més que un «passatemp de saltimbanquis (la frase és d'una ex-autoritat catalana), realitzaren el mític desig d'Icar.

C.

Mirant a fora

El puny enlaire

Quin és l'origen del gest de salutar amb el puny enlaire, esdevingut mundialment el gest antifeixista per excel·lència?

Molts creuen que el gest en qüestió és d'origen rus. Res d'això; és d'origen alemany. Ludovic Naudeau, en un article publicat en un diari del sud de França justament dos dies abans que esclatés a la República Espanyola la sublevació militar-feixista, explica, segons referències que li foren donades a Hamburg per un cap social-demòcrata, que la salutació antifeixista fou trobada, adoptada i generalitzada per la social-democràcia alemanya en oposició al salut mussolinià i hitlerià.

Però nosaltres tenim unes referències més concretes i, per bé que no podem garantir-les, les donem tal com les llegirem ja fa alguns mesos.

A mig març d'aquest any, pels molls i pels barris populars d'Hamburg va córrer el rumor que anava a veure's el procés contra Edgar André.

Edgar André era ex-cap de la secció hamburguesa del Roter Frontkämpfer Bund, l'Associació Roja d'Ex-combatents, perseguit pels nazis ja força abans que Hitler fos al poder. El 15 de març de 1931, tres S. A. pujaren a un omnibus de nit. «Tu ets André, oi?», digueren a un home assegut en un recó, i, sense esperar resposta, el mataren a trets de revòlver. L'assassinat no era Edgar André, conseller municipal d'Hamburg, sinó el seu company Ernst Enning, conseller com ell. André sols escapà de la mort per error.

André va atreure's un odi particular dels nazis perquè no podien reprotxar-li res des del punt de vista nacional. Va fer la guerra a la infanteria, de simple soldat. Ferit diverses vegades, posseïx unes quantes condecoracions. Fins a 1919 fou presoner de guerra a França.

Obrer del ram de la construcció, d'una quarantena d'anys, de cabell negre i rostre pàl·lid, fou social-demòcrata fins a 1922, en què s'adhiri al partit comunista, i més tard, en fundar-se l'Associació Roja d'Ex-combatents, fou elegit cap de la secció hamburguesa.

La primera acció del nou prefecte de policia nazi, un cop Hitler al poder, fou ordenar la detenció d'André, però aquest havia desaparegut. La seva desaparició quedà detinguda en rehenes. El 5 de març de 1933, dia d'eleccions, fou detingut quan anava a votar al seu col·legi, a Cuxhaven.

Tant a la presó d'Hamburg com al camp de concentració de Fuhlsbüttel, André ha estat sempre mantingut aïllat, aïllat durant les hores de passeig.

Pel maig de 1933, Kaufmann, statthalter d'Hamburg, visità André a la seva cella:

«Us vinc a veure — li digué — en nom del partit. Ens hem informat exactament dels vostres antecedents. Sovint us hem injuriat i fins us hem qualificat de traïdor a la pàtria. Estem disposats a oblidar-ho tot. No hi ha res que s'oposi al vostre ingrés al nacional-socialisme.

André li assenyala la porta:

«Es indigna injuriar un pres!»

Des d'aquella data, començaren els turments. Després, Edgar André havia de caminar amb croses i sordejava força degut a una ruptura del timpà, sobrevinguda a conseqüència dels tracs rebuts a la presó, com ho féu constar el propi André, en març de 1934, quan hagué de declarar en el procés contra Fiete Schulze, decapitat amb destial.

El rumor que havia corregut per Hamburg els primers mesos d'enguany, va confirmar-se. Edgar André va comparèixer davant el tribunal, junt amb setanta-dos coacusats. Fou condemnat a mort. Encara no ha estat executat, i, mentrestant, les organitzacions antinazis de tot el món — es pot veure en els diaris d'aquests dies — sol·liciten el seu indult. Amb gaires esperances? Basti dir que de quinze condemnes pronunciades pel tribunal d'Hamburg abans del procés d'André, tretze foren executades.

Doncs bé: aquest Edgar André és l'inventor del gest que s'ha escampat arreu del món com símbol antifeixista. Era la seva manera de salutar els companys, fins i tot quan, condemnat a l'aïllament, no els podia parlar en el pati de la presó.

—A veure, com voleu l'uniforme, massa gran o massa petit?

(The Passing Show, Londres)

—Ja ho he comptat: només t'hi avorrires a 98 cèntims l'hora...

(Gringoire, París)

1866 - 1936 : DUES VEGADES SADOWA

La pau austro-alemanya

A nosaltres, col·legials austríacs, ha estat difícil d'entendre la història de Sadowa. Sobretot perquè els nostres llibres de text parlaven solament d'una batalla a Koeniggratz i no s'anomenava per res Sadowa — en realitat un és el nom txec i l'altre l'alemany. En la classe de francès ens parlaven de Sadowa, és a dir, els francesos anomenen la història de la guerra austro-prussiana pel lloc del seu esdeveniment decisiu, incoent-lo en aquesta forma en la història francesa. Però què hi tenia a veure França amb aquest fet?

Ens semblava que s'havia tractat d'un conflicte guerrer entre pobles alemanys, que no importava gens a França, la qual per aquesta raó restava neutral.

Prescindint d'aquesta incomprensió davant l'esdeveniment històric essencial que en 1866 i a Sadowa no solament es determinava per endavant la decisió de la guerra franco-alemanya de 1870-71, sinó també que des d'aquest moment la influència francesa a Europa disminuïx cada vegada més a favor de l'alemanya, la guerra entre Àustria i Prússia ens resultava completa.

tament incompreensible com una lluita entre germans. Els berlinesos i els hamburguesos — deixant de banda les diferències dialectals de fonètica — parlen el mateix llenguatge nostre de Viena i Salzburg; la guerra de 1866 fou feta per a la unitat del Reich alemany, però el seu resultat sols fou una Unió dels Estats Alemanys del Nord (Norddeutscher Bund), i fins i tot el Reich fundat en 1871 després de la guerra amb França no inclogué les terres alemanyes d'Àustria.

Les terres alemanyes d'Àustria... Són la Baixa Àustria, l'Alta Àustria, Estíria, Caríntia, les terres de Salzburg, el Tirol, el Vorarlberg i les Terres dels Castells (Burgenland). Ens costava comprendre que dins dels homes i dins de les nacions existeixin també altres lligams i no menys importants que els donats per la llengua o l'element dubtós de la procedència. L'home austríac és diferent de l'alemany fins al més pregon del seu ésser. L'austríac ha viscut durant segles en estreta comunitat nacional amb mitja dotzena d'altres nacions. Ha esdevingut un europeu molt més de pressa i amb més perfecció que l'alemany. No hi ha cap família a Àustria que no estigui emparentada amb romans, eslaus i magiars, així que l'home que viatja de Viena a Milà, a Budapest, a Cracòvia, s'hi sent amb més rapidesa «a casa seva» que a Pomerània o a Westfàlia.

L'austríac és eminentment catòlic. És molt més religiós en la seva manera d'ésser que per la pràctica. El distingeix un liberalisme extrem en tots els problemes confessionals. Si la ideologia catòlica a Àustria ha arribat a ésser una ideologia conservadora de l'Estat, ho és en un sentit ben diferent que el de partit. No es poden comparar els cristians socials austríacs amb cap partit catòlic d'un altre país: ni amb l'antic Zentrum d'Alemanya, ni amb l'antic partit dels Popolari italians, ni amb el partit catòlic de Polònia, ni amb l'Acció Popular d'Espanya — citant solament les formacions catòliques polítiques més importants de l'Europa de la postguerra. El partit austríac es deia, no sense raó, cristià-social. Ho era de veritat. Des de sempre es fundava sobre el petit burgès, el treballador manual, el pagès, l'obrèr del camp i industrial. Era realment popular. Es l'explicació per què d'una banda a Àustria mai no hi ha hagut un moviment comunista, i d'altra banda que després de l'anilhament del partit social-demòcrata en febrer de 1934, aquest últim no tenia força suficient per a refer-se. El traspàs al partit cristià-social era relativament fàcil per als treballadors adscrits a la social-democràcia. (Sense voler dir que la comparació sigui del tot exacta, hom pot comparar la ideologia dels cristians-socials austríacs, en certs trets, amb la representada a París pel diari *L'Aube* o a Barcelona per *El Matí*.)

Els darrers governs austríacs, els gabinets Dollfuss i Schuschnigg, s'han recolzat sempre, en efecte, sobre les minories de la població. En l'any 1934, tan important per a la nova història d'Àustria, hi havia al costat del govern encara no un 30 per cent de la població. Hom pot dir, sense exageració, que els governs han sabut doblar aquesta base, si incloem les fraccions simpatitzants. Sovint un govern s'aguanta més pels neutrals que esperen amb benevolència que per les formacions de partit absolutament incorporades. La feblesa i la força dels governs era, en efecte, la lluita en la política exterior; els anomenats contraris interns, els marxistes i els nacional-socialistes, rebien ambdós llur material d'atac de l'estranger.

Àustria està rodejada per tres Estats dictatorials: Itàlia, Alemanya, Hongria, i per dos països democràtics: Suïssa i Txecoslovàquia.

La pau austro-alemanya ha estat celebrat pels alemanys clarividents com un èxit; amb escepticisme pel poble més reflexiu, però malgrat això no menys clarivident, d'Àustria. En els primers dies, Viena fins i tot estava de mal humor. Solament a poc a poc ha desaparegut aquest malson en l'ànima d'aquesta ciutat escèptica i assenyada i ha cedit el seu lloc a la convicció que el canceller Schuschnigg, que s'ha posat sobre les seves espalles una gran responsabilitat, ha obrat amb reflexió. La pau entre Alemanya i Àustria serà més duradora que la pau de Versalles, però no menys difícil de complir. Encara que existeixin les fronteres — les duanes desapareixeran dintre de poc —, des d'ara Àustria es troba en una situació envers Alemanya per a la qual a Europa solament hi ha una comparació prou exacta: és la situació de Catalunya envers l'Estat Espanyol. No cal, doncs, donar en aquest lloc una explicació detallada.

W. M. ULLMANN

(Copyright Agència Herzog de Viena i MIRADOR a la República Espanyola.)

(1) Aquest article ens arribà abans del 19 de juliol.—N. de la R.

Teléf. de MIRADOR: 24647

CASA REÑE

COPIES a màquina

CIRCULARS

amb multicopista a preus reduïdíssims

MONT-SIÓ, 18, pral. - Teléf. 18053

EL CINEMA

HEM VIST...

La vida futura

Sigui quin sigui el judici que us mereixi el primer film de Wells, *La vida futura*, està fora de discussió que ens les havem amb una pel·lícula considerable. Considerable pel prestigi del nom que la signa, pel tema de què s'ocupa i també pels mitjans veritablement excepcionals que s'han mobilitzat per a realitzar-la.

Distingirem entre el fons i la forma. El fons és, com sabeu, uns pronòstics sobre les coses que vindran. Wells, que s'ha ocupat dels problemes de la història i que pos-

Des del punt de vista formal, no hem d'oblidar-nos que *La vida futura* és el primer film de l'autor. Avui el cinema és prou complex perquè sigui difícil de reeixir de cop i volta i aconseguir la perfecció a la primera vegada. La qüestió capital de forjar conjuntament idees i expressió, fons i forma, és la qüestió que Wells ha de treballar, i avui, Wells, escriptor de primera fila, no és encara un cineasta de primera fila.

Aconseguir en el domini de la narració

Del film de Wells «La vida futura»

seeix una imaginació de debò excepcional, s'ha sentit profeta i en aquests moments, en els quals vivim una època dinàmica d'una manera pejorativa, ha volgut establir deduccions sobre el futur. Perquè és justament ara, en què les coses són viscudes amb una intensa consciència del canvi, que l'aprensió del futur pren aquella agudesca que caracteritza els tombants crítiques de la història.

Per això el seu film desvetllarà sens dubte un interès enorme. El primer pas que Wells fa en el camp del cinema no pot ésser en aquest sentit més feliç.

La forma és, sintèticament, el cinema. Que Wells s'hagi decidit a canviar l'ofici d'escriptor pel de cineasta, és una circumstància que justificaria una digressió. L'evitarem en atenció al molt que s'ha comentat ja aquesta circumstància. A MIRADOR mateix, hem publicat unes declaracions del propi Wells, recollides per un periodista anglès, declaracions que delimiten bé els camps respectius de la literatura i del cinema, en sentís que estan plenes d'optimisme en l'eficàcia de la imatge.

La vida de Madame Curie a la pantalla

El mes passat, Irene Dunne —protagonista d'aquell *Back Street*, inspirat en una novel·la de Fanny Hurst i projectat ací amb el títol de *La usurpadora*— va ésser a París a documentar-se sobre la vida de Maria Skłodowska, entrada en la immortalitat sota el nom de Madame Curie.

La filla d'aquesta, Eve Curie, ha posat a la disposició de l'estrella tots els documents propis per al coneixement de la gran dona

Pierre Curie i Mme. Curie en 1896

de ciència. Irene Dunne va visitar aquella mansarda de la rue de la Glacière on el matrimoni Curie va viure quatre anys, aquella mansarda tan freda a l'hivern i tan mal calefactada per una petita estufa en la qual el carbó mancava sovint, i on la pròpia Madame Curie havia de fer el menjar amb un fogonet d'esperit de vi. Després, traslladat el matrimoni al boulevard Kellermann, un dia de la primavera de 1897, Pierre Curie hi fou portat mort, atropellat per un auto, i Madame Curie seguí treballant sola, fins a ésser la primera dona professora a la Sorbona, distingida dues vegades amb el Premi Nobel.

La glòria li somriu. El descobriment inicial, realitzat en col·laboració amb el seu marit, es revela cada dia més ric de conseqüències científiques i pràctiques. Després, els anys de la guerra, en què complí patriòticament i humanitàriament el seu deure; el viatge —un dels pocs que féu— als Estats Units. I finalment, la mort, ara fa dos anys, en un sanatori suís.

visual aquell mestratge que Wells ha aconseguit en la narració literària, no és pas cosa fàcil. Oi més quan la grandiositat del tema sembla exigir els màxims recursos de l'oratori i de l'exposició fotogràfica. En *La vida futura*, hi trobareu tot un preàmbul, tot el que fa referència a l'ansietat en l'espera de la guerra que amenaça esclatar d'un instant a l'altre, que és magistral. Un bon fragment de cinema! Però, en canvi, la resta del film no ofereix res d'excepcional. Europa, parlant des del punt de vista formal.

En canvi, concedirem que en el film tenen una força incontestable les idees que hi bateguen, les imatges que hi viuen, les paraules que s'hi diuen. Si l'anàlisi no hi descobreix valors cinematogràfics de primer ordre, en canvi la impressió de conjunt és indefugible. És una impressió precisa, forta, d'angoixa, d'opressió, talment la que es desprèn d'un somni estrany i indesxifrable.

Creiem que aquest és el mèrit de Wells. Les idees en llur expressió podran semblar puerils. Les imatges, una per una, no ofereixen res de particular, llevat d'aquella grandiositat aparatosa, a la qual, almenys nosaltres, som ben poc sensibles. Els procediments d'exposició i de narració no són gens excepcionals, al contrari. Però és evident que Wells ha establert el seu film de tal manera, que la vibració emotiva, l'exaltació imaginativa que ha presidit a l'acte creador, passen a l'ànim de l'espectador.

La pel·lícula no us deixa pas indiferents. D'això podeu estar-ne segurs.

Quant al contingut de les profècies de Wells, no ofereixen cap novetat. Són almenys dintre la línia general de les previsions que la majoria s'avenen a formular. L'originalitat, si per cas, està en la dialèctica amb què es succeeixen les coses. Guerra destructora. Període provisoris dins el qual prospera la raça dels aventurers i dels tirans. Època nacionalista del triomf de la tècnica, al servei del confort. Esclavatge de l'home per la tècnica, consciència d'un progrés material indefinit, angoixa creada per aquesta cursa a una perfecció creixent que no permet albirar cap terme final. Primeres veus de nostalgia per fer marxa enrera i reconquistar la llibertat interior.

El film acaba amb un interrogant, i no podia acabar d'altra manera. Almenys l'autor defuig de dir-nos qui tindrà la darrera paraula, si l'home de la màquina o l'home de l'esperit. En acabar el film tots dos parlen alhora, i és que segurament la història es regularà permanentment dintre aquesta oscil·lació.

Es aquest el darrer mot del film?

JOSEP PALAU

CAMISER ESPECIALISTA
EXIT EN LA MIDA
JAUME I, 41
Telèfon 14655

GUTENBERG, S. A.

Fàbrica de maquinària
per a les Arts Gràfiques

Nàpols, 215 - Telèfon 55723
BARCELONA

PANORAMA

Una nova creació de
Fred Astaire

Cada film de Fred Astaire ha llançat una nova dansa —la *carioca*, el *continental*, el *piccolino*—, danses de virtuós que no són a l'abast de tothom.

Però en el pròxim film del famós dansari, *Swing time*, serà llançat el *swing waltz*, que segons el seu creador podrà ballar-lo tothom. La base d'aquest ball serà un vals com tots els altres, però modernitzat, farcit d'improvisacions. La música *swing* és una versió més moderna del jazz hot: improvisació sobre un tema donat, i la dansa *swing* és la que acompanya aquesta música.

Com de costum, Fred Astaire farà parella amb Ginger Rogers.

Mae Murray

Mae Murray, la que fou famosa estrella del cinema mut, dona de *sex appeal* abans d'inventar-se aquesta denominació, es dedicarà al teatre.

Sense reticències, ha confessat els seus quaranta-set anys als periodistes de Nova York i els ha dit:

—Sempre he cregut que el meu cos era bell, i l'he conservat bell perquè no he tingut mai cap pensament lleig.

El públic americà

Anatole Litvak, després d'haver-se fet un nom entre els postors en escena europeus— recordem *Cœur de Lilas*, *Cette vieille canaille*, *L'Equipage* i *Mayerling*—, ha fet un viatge als Estats Units. Ha quedat molt content de la manera de treballar de Hollywood i se n'hi tornarà, a rodar una *Joana d'Arc* amb Claudette Colbert i, després, *Wuthering Heights*, segons la famosa novel·la d'Emilie Bronte, amb Sylvia Sydney i Charles Boyer.

—El públic americà— ha dit a un entrevistador —potser va més endarrerit que l'europeu, però té l'enorme qualitat de sentir fam d'espectacles. Té necessitat de teatre, de cinema, de music hall, com té necessitat de menjar. I quan li serveixen alguna cosa que estigui una mica bé, el seu entusiasme no coneix límits.

“Blancaneu” un Walt Disney de llarg metratge

Des de l'abril al juny, Walt Disney ha tingut oberta una escola, a fi de buscar dibuixants per als seus «cartons». L'experiència li ha costat més de deu mil dòlars.

Naturalment, els aspirants es presentaren, en gran nombre, de totes bandes dels Estats Units. Després d'una mena d'examen d'ingrés, els qui foren estimats més idonis seguien un curs d'ensenyament, sota la direcció d'un dels col·laboradors de més confiança de Walt Disney, George Drake. Uns exàmens de final de curs establien la graduació, i els quinze millor qualificats foren tramesos a Hollywood, a reforçar el personal que treballa en els famosos films de dibuixos, sobretot preparant-ne un de llarg metratge, que Walt Disney anuncia des de quatre anys ha, titulat *Blancaneu*.

Notícies curtes

G. W. Pabst ha emparaulat Dita Parlo, Pierre Blanchard i Pierre Fresnay per a rodar un film sobre les aventures d'Anna Maria Lesser, coneguda en la història de la guerra com l'espia Mlle. Docteur.

—Marie Dubas ha debutat al cinema en el film *Le légionnaire*, amb Reynaud de postor en escena.

—Així mateix, la campiona mundial de patinatge sobre gel, Sonja Henie, ha estat contractada per una productora nordamericana.

—El ballari Clifton Webb ha rescindit el contracte que tenia per a filmar *Elegància*. No podia avenir-se amb la protagonista, Joan Crawford.

—*Bullets versus Ballots*, o sigui *Bales contra Paperetes de vot*, té per protagonista Edward G. Robinson.

—El *Delator* només costà dos-cents mil dòlars. Després d'haver obtingut el Premi de l'Acadèmia d'Art Cinematogràfic, el públic americà s'ha engrescat per aquest film més que no pas quan fou estrenat. Els productors jutgen que és el millor negoci que han fet.

—El govern americà ha permès a un

Lily Pons assaja una dansa

agosarat cap de publicitat que un poble, amb la seva oficina de correus, de Maryland, porti el nom de Lily Pons, escrit així: Lilypons.

CINEMA PORTUGUES

Un film sobre Bocage

Els portuguesos solen atribuir a Bocage la majoria de les anècdotes galants o eròtiques que circulen entre ells. Aquesta mena de consagració tradueix, d'una manera ingènua, l'admiració popular per al qui fou un dels més grans poetes de Portugal, i així mateix un bohemí incorregible d'enginy vivaç.

Manuel Maria Barbosa du Bocage ocupa un lloc de relleu, immediatament després del cantor dels *Lusiadas*. Poeta dels carrers, dissipat en versos lleugers una inspiració fe-

de millor. Els seus carrers estrets i les seves cases típiques reproduïen amb exactitud l'aspecte de la capital a les darreries del segle XVIII. La Cavalcada Històrica, amb les seves carrosses sumptuoses i la seva superba comparsa, ha estat així mateix reconstituïda per a alguns passatges de gran posta en escena.

Una part de l'acció es descabdella al Palau de Queluz, anomenat el Versailles portuguès. Aquest magnífic palau, situat als afores de Lisboa, pertanyia en el seu ori-

Carmen de Lucy i Lucy de Sotto

cunda, però també se li deuen alguns dels més bells sonets de la llengua portuguesa. La seva vida estigué plena d'episodis novel·lescos i d'incidents anecdòtics, deguts al seu esperit inquiet i a la seva fantasia exuberant.

Bocage nasqué a Setúbal en 1765. El seu pare, don Juan de Medina, un espanyol, li ensenyà el llatí. Als catorze anys trià la carrera de la marina i, havent obtingut el certificat d'estudis, féu viatges al Brasil, les Índies i Macao.

De tornada, visqué una època històrica particularment ombrívola. Els principis de

gen al marquès de Castelo Rodrigo. L'endemà de la revolució del 1640 fou confiscat en profit de la Corona, car els seus propietaris eren partidaris d'Espanya. Durant els segles XVIII i XIX, Queluz conegué la seva major esplendor. Darrerament, un incendi declarat la nit del 4 d'octubre del 1934, féu estralls en una part del palau, a la reconstrucció de la qual s'està procedint. Les preses de vistes s'han fet en la part del palau que no tocaren les flames i en els jardins, que són d'una remarcable beutat.

La versió espanyola serà presentada sota el títol de *Las Tres Gracias*. El protagonis-

Leitão de Barros, amb Alfredo Mayo (protagonista de la versió castellana) a la seva esquerra i Raul de Carvalho (protagonista de la versió portuguesa) a la seva dreta

la Revolució francesa s'escampaven pel món i el govern despòtic de Maria I els oposaven, a Portugal, una resistència acarnissada. Pina Manique, famós intendent de policia, i el tribunal de la Inquisició exercien una estreta vigilància.

Bocage cantà la llibertat en versos que el poble aprenia de cor. Aquest fet, així com els seus costums massa lliures i el seu esperit rebel, li valgueren llargues persecucions que abreuaren la seva vida. Morí que només tenia quaranta anys.

El realitzador portuguès Leitão de Barros ha pres d'aquesta existència dramàtica i aventurera el tema del seu pròxim film, que ara està ja en vies d'acabament. Amb ella el cinema portuguès assaja la primera reconstituïció històrica. I per a correspondre a l'esforç esmerçat, es filma, al costat de la versió original, una altra versió en castellà, interpretada per actors espanyols.

Amb un admirable sentit pràctic, Leitão de Barros ha aprofitat un cert nombre d'elements reunits per un venturós atzar. El Barri de Lisboa Antiga, una de les principals atraccions de les Festes de Lisboa de l'any passat, serveix de decoració a un gran nombre d'escenes. No es podria atinar res

ta és interpretat per Alfredo Mayo. Els papers femenins han estat confiats a Carmen de Lucy, Lucy de Sotto i Fuensanta. El realitzador portuguès té Ernesto González de conseller per a aquesta versió.

Leitão de Barros és un artista honrat, al qual es deuen ja alguns films interessants com: *Maria do Mar*, *A Severa*, *As Púlpas do Senhor Reitor*, els dos darrers extrets respectivament d'una obra teatral de Julio Dantas i d'una novel·la de Julio Deniz. Potser es pot retreure a aquestes pel·lícules una certa manca d'acció, però cal reconèixer en llur realitzador un admirable compositor d'imatges, que posa al servei de la camera el seu gran talent de pintor.

Segons els acords estipulats, aquest nou film portuguès serà presentat el mateix dia a Lisboa, Rio de Janeiro i Madrid.

MANUEL L. RODRIGUES

Lisboa, juliol.

De pròxima publicació en aquesta pàgina: Un article sobre la personalitat autèntica de Greta Garbo.

PER A FOTOGRAVATS, LA CASA

ANTONI MARTI

Màxima rapidesa □ Màxima qualitat

AVINYO, 19, pral. : Telèfon 17047 : BARCELONA

EL TEATRE

PETITES HISTORIES D'ALTRE TEMPS

Clavé, autor andalús

Vaig dir que entre els engrescaments covats per Clavé durant l'etapa de la seva cofadura espiritual compten unes obres de teatre que la transmutança dels anys, no menys que la tasca ingent realitzada després pel mestre, han fet, malauradament, fonedisses. Anotava que les comèdies de Clavé eren en nombre de tres, o quatre. Que l'autor arrodoní l'experiment escènic amb la seva presentació com actor. Sigui'm permès d'afegir que la provatura anà del novembre del 1852 a l'abril del 1853, lapse

habilíssim, autor de nombre de comèdies.

El teatre andalús, acollit des de bon principi amb manifesta simpatia, assolí el màxim esclat—i la màxima ressonància—amb l'arribada de José M. Dardalla, egregi interpretador del gènere. Comediant d'una tècnica i una eloqüència formidables. D'un magnetisme abassegador. Les peces andaluses, fins i tot les més remolides, esdevingueren noves jugades per Dardalla, posat per la crítica a l'alçada dels grans mestres de l'escena. «*Rival de los Latorres y Ro-*

Josefa Rizo i José M. Dardalla en una peça andalusa dita «El parto de los montes» (Gravat de l'època)

de temps dintre del qual estrenà els títols *Paco Mandria y Sacabuche*, *Una zambra en Alfarache* i *Junto a su puerta*, exponents d'una modalitat escènica que gaudia llavors d'enorme predicament. Peces, altrament, lliriques. Per a les quals, ultra la lletra, es crivi la música.

De tots els panegiristes de Clavé ha estat José Subirà l'únic que ha constatat la propensió del poeta envers els temes andalusos. L'observació de Subirà és basada en una joguina de Clavé titulada *To fué groma*! Una, diguem-ne tonadilla a dues veus, amb acompanyament de piano, que declara haver vist copiada. La circumstància d'ignorar les activitats escèniques de Clavé mena Subirà, perplex davant del fet, a extreure la suspicàcia que és atribuir l'artifici a un hipotètic intercanvi entre l'artista i alguna bruna castissament ibèrica resident a Barcelona. Cap aspecte de la capacitat de Clavé, per minso i pueril que sembli, no pot ésser-nos indiferent. No ha d'haver-hi en la vida del gran renaixentista la més petita foscuria. Cap llacuna per a emplenar. D'ací la conveniència d'insistir en el tema encetat dies passats.

A mitjan segle dinovè envai els escenaris peninsulars un corrent dramàtic d'un pintoresc i un patetisme insuportables, designat amb el nom de «gènere andalús», tendència a la qual volia referir-me en classificar la producció dramàtica de Clavé. Aquest tipus de comèdia, sorgit en un modestíssim teatre madrileny que en deien de l'Institut, semblava nascut per a afalagar una raça aspra i indomada, els costums de la qual pintava amb cruesa esbaldidora. Els conreadors de l'especialitat reflectien l'Andalusia de ventall en tirallongues de versos rublerts d'imatges rufianesques. La civilització, encarnada sistemàticament en un estranger, era en aquesta mena d'obres vituperada per una xurma roïna i impulsiva, l'exacerbació i les violències de la qual refrendaven el trabuc o la navalla. En les comèdies andaluses, d'un aglutinament i una superficialitat rudimentàries, eren l'honor, la cavalleriositat i la valentia, patrimoni de la bretolada. El cretinisme, la falsedat, el temor, exclusius de les persones honestes, presentades en forma avorrible.

La primera mostra teatral andalusa pervinguda aci fou una comèdia en dos actes, *Los celos del tío Macaco*, representada l'any 1849. La seguiren dues produccions en un acte, lligades per un argument bilateral, *El corazón de un bandido*, i *Treinta años después (primera y segunda partes)*. Clogué l'assaig, fet al Liceu, un drama en quatre actes: *Diego Corrientes*. Del Liceu, saltaven les obres andaluses al Principal, on foren donats a conèixer *La venta del puerto* o *Juanillo el contrabandista*, *La flor de la canela*, i *El colmado del puerto*. Més ençà, en plena frisança andalusa, *En todas partes cuecen habas*, *Manolito Gázquez*, *Andújar*, *El tío Caniyitas* i *Congreso de Gitanos*, composicions a la forolla de les quals ajudaren uns balls retolats, *El olé de los toreros de Chiclana*, *La gitanilla y el burro*, *Los molares de Sevilla*, *El rumbo macareneno*, *El pelo del contrabandista*, *Zapateado de Cádiz*, *Las majas de rumbo*, *Las bole-ras de la Rondeña*... Danses, altrament, corejades i acompanyades amb guitarres. D'antuvi, i per a donar-li color local, recolzà la irrupció en uns actors incisius i matussers—Esteban del Río i José Sánchez Albarrán—la condició sobresortint dels quals consistia a refregar i espremer les situacions més coents. Actors ambdós, tonadillers. Albarrán, conceptuat com el creador de l'especialitat gitanesca, era, ultra panderetòleg

meas», escriví un cronista. Impossibile de dir l'entusiasme delirant desvetllat en el públic per Dardalla i els actors que l'acompanyaven, amanyagats, aclamats ans que aplaudits, al teatre i al carrer. Victorejats a la plaça de braus, on es presentaren una tarda, vestits de majos.

La maltempada andalusa destarotà bona part de la societat bachelonina, arrapada en 1850 a una ridícula inanitat provincial. L'argot flamenc, les tonades gitanesques, els epigrames fatxenders—com anys a venir els estrabots pitarescos—s'infiltraren en les converses. La jovenalla, inclinada de sempre a fer el tifa, perdut el sentit de mesura, les donà per copiar les maneres, la roba i el pentinat del íronics andalusos. La foguerada—no cal dir-ho—transcendí als escenaris particulars, on la fatuïtat pinxeca féu veritables estropiscis. Entre els plançons autòctons deixats per Dardalla ressaltà un jove aficionat, Mayolas, irresistible—asseguraven—en *El corazón de un bandido*, obra tinguda per modelica; l'enzeria de la qual m'ha consentit amb prou feines de llegir-ne la primera escena, tot i considerar el seu rellaix antiquíssim. Un escriptor indígena, Eugeni Sánchez Fuentes, traductor al castellà de l'*Oda a la Pàtria*, d'Aribau, merquesé de Dardalla l'honor d'estrenar-li un acte: *Triana y la Macarena*.

Excel·liren altres comedians andalusos com és ara José Sáez, partenari de Dardalla, a Madrid; més tard, d'Esteban del Río, quan aquest estigué al Liceu. Josefa Hernández i Manuela Ramos, primeres actrius de Dardalla. Adela i Ildefonso Guerrero, comedians de primer rengle, cantadors i balladors, herois de les danses esmentades ha una estona. Ultra tot això, era Ildefonso guitarrista d'alta qualitat. Així Dardalla com del Río comptaren entre llurs col·laboradors més eficients Caterina Mirambell, al llarg del temps genial actriu catalana. Cap figura, entre les citades i les que em deixi, no igualarà, però, Dardalla, promotor de l'expansió del gènere. Res no m'és tan desplaent com parlar de Dardalla a correuita. L'art polifàsic d'aquest actor, l'instint pregon que tenia del teatre, el seu esmerç impressionant, no caben en una simple referència. En 1857, atonitzat bona cosa el defici gitanesco, tornà Dardalla al Principal de primer graciós d'un elenc normal. En deixar el coliseu degà ubicà al Círcol Barcelonès, on recaptà i despengué els diners a cabassos. On sortí en la comedieta de Sales Vidal, *Una noia com un sol*. Fou, també, empresari del Liceu. El cognom Dardalla esdevingué, a la segona meitat del segle darrer, familiar a Barcelona. Des del 1857 al 1879 brillà en el nostre firmament teatral un estel, Càndida Dardalla, d'una feminitat i una sensibilitat encisadores. Per la mateixa època, i durant molts anys, romangueren adscrites als quadros subalterns de diversos teatres Jacoba i Luisa Dardalla, actrius i boleres ensembles. Hi hagué, oi més, un Manuel Dardalla, actor doblat d'escenògraf.

Cal reprendre el punt de partida. Remarcant, en conseqüència, que Clavé, enclosat en un provincianisme secular, es sentí corprès, contaminat per un món llampant, brogidor i particularista, fet de majas i panistres ronyoses i desvergonyides. De bandolers, toreros, cavallistes, xolladors i estanyapaelles. De nobles pallussos i estrangers tocats del bolet. De quants elements, en fi, componien el substrat d'una literatura rupestre pastada amb sentiments, conflictes i paraules que hom hauria dit decaguts. Que malgrat la seva rancior, fructifiquen encara i donen de si.

JOSEP ARTIS

Ettore Petrolini

Escrivia a un amic en una carta burlesca: «He somiat que ha entrat un lladre i, apuntant-me una pistola, m'ha cridat: «Si et mous, ets mort!» «Ja fa temps que m'ho diu el metge», li he respost.»

Però, encara que valgui més sentència de metge que de jutge, Petrolini ha mort d'una angina de pit.

Com altres còmics, Petrolini era d'origen humil, i no en renegava. En la seva autobiografia titulada *Modèstia a part*, explicava els seus debuts en l'art dramàtic. Quan tenia onze o dotze anys, així que veia un enterrament, s'inseria a la cua, s'esmunyia fins als primers rengles i plorava i tot.

«Pobra criatura! — Quina pena fa! — Qui és? — Deu ser un nebot. — No; més aviat un fill. — Però si no tenia cap fill... — Serà fill de la portera... — No ho crec. Mira com plora.

«A dir veritat, potser ningú no deia res d'això, però jo m'ho imaginava. I per què, al capdavant, em buscava tanta feina? Es que ja feia teatre.»

Els seus primers passos autèntics en el món de l'espectacle no foren pas brillants. Barraques de fira, circo ambulants, cafès-concert de barriada... tota la sordidesa de les capes ínfimes del món de la faràndula, amb el menjar problemàtic.

Tot d'una, un empresari li proposà una *tournee* per l'Amèrica del Sud: Argentina, Uruguai, Brasil. Tornà a Itàlia amb un solitari en un dit i cinquanta lires a la butxaca.

Després d'unes actuacions en diversos llocs d'Itàlia, un contracte a París, en 1910: deu representacions a cinquanta francs cada una. I, d'allí, a l'Amèrica Central, Mèxic i Estats Units.

De tornada a Europa, formà la seva companyia i creà el seu repertori, amb més èxit de públic que no pas de crítica. «Els crítics de Torí — diu —, cinc o sis anys enrra (ara són vuit o nou anys), encara no havien posat en clar si jo era un artista o un bufó distingit.»

De mica en mica, però, tant a Itàlia com a París, Berlín i Londres, els seus triomfs li varen treure els dubtes, si mai n'havia tingut, sobre qui era i què podia esperar.

No s'embarassava de teories. Descendent espiritual directe de la *commedia dell'arte*, no volgué assistir a les sessions del Congrés Volta convocat per la Reial Acadèmia d'Itàlia. «Jo el teatre el faig, no el discuteixo», responia. I els congressistes anaven a veure'l treballar a la nit i Gordon Craig l'elogiava en el seu discurs.

En la seva autobiografia, publicada uns tres anys enrra, Petrolini parla de les seves concepcions sobre l'art i l'ofici teatral:

«La matèria a recitar és *immòbil* gairebé sempre, llevat d'algunes de les obres escrites pels autors-actors, com Shakespeare, Molière i Goldoni. Fet i fet, el teatre escrit d'ençà de la *commedia dell'arte* és ensopit i anti-teatral.

«Suposeu que us facin saber el casament d'un amic vostre amb una dona d'allò més bonica, afegint que el marit es proposa de mantenir-se a una distància respectuosa, de respectar la seva dona, etc. Què en pensareu? Es la posició dels qui «respecten l'art» fins al punt de perdre tota iniciativa, tota llibertat, mentre que la primera marca d'actor seria usar violentament dels seus drets. Cal fecundar l'obra d'art, conservada escrita per necessitat; si no, és una mòmia. L'actor que mereix aquest nom ha de posseir — a més a més del bagatge de rèpliques i frases còmiques, ja fixat el sentit de l'ambient on treballa, deixar-se'n impregnar, i fer-lo valer amb una sensibilitat que és el seu veritable talent d'actor.»

Petrolini, hereu de Plaute i de Pasquino (si és que aquest personatge ha existit mai), creava uns personatges que eren caricatures, però després els despullava dels trets massa gruixuts a la vegada que els enriquia de detalls observats. En les seves creacions, no era possible de saber on acabava Petrolini i on començava el personatge, en una contínua oscil·lació entre la vida i l'art.

A més d'interpretar comèdies, Petrolini n'escriví, de les quals s'ha dit que amb el diàleg ja li neixia la interpretació.

EMILE DE GIRARDIN

El creador de la premsa moderna

(Ve de la pàgina 1)

Combatiu, polemista, tota la seva vida, que s'acabà, el 27 d'abril de 1871, amb un atac d'hèmiplèxia, res del que va escriure no ha resistit el temps. Els seus biògrafs es veuen incapaços de poder citar cap fragment

El «Viconte de Launay», pseudònim de Mme. Girardin

seu. Però del seu poc valor literari, ningú, ni Sainte-Beuve, només Veuillot, no se n'adonà en vida seva.

D'aquest animador, que durant cinquanta anys fundà diaris i escriví, només en queda el record — i ja és molt — d'haver creat, amb totes les seves qualitats i els seus defectes, la premsa moderna, el diari — fins a la guerra europea — de cinc cèntims.

Ha mort l'Argentina

Maj més no tornarem a veure l'Argentina! Mai més no tornarem a veure el preciosisme exquisit de la indolent i coqueta *Cariñosa*. Ni les convulsions patètiques de *La danza del fuego*. Ni l'èxtasi dramàtic de *La vida breve*. Ni l'alegria comunicativa de la *Co-rrida*... Mai més no tornarem a sentir el *pianissimo* subtil d'aquells talons màgics. Ni la virtuositat perlada i la vida prodigiosa d'aquelles castanyoles miraculoses, tan riques com unes variacions simfòniques...

Ha mort l'Argentina! M'era molt jeníble

estimava els meus treballs. En una carta adreçada a Andrés Alvarez, el més entusiasta i fidel dels seus amics, deia, a propòsit d'unes crítiques de les quals jo no estava gens content, aquestes coses excessivament amables i immerescudes, que contrastaven amb l'aparent fredor de dies abans: «*Me gustaría que le dijera a Gasch mi agradecimiento... Pero no quisiera que tuviera el aire de halago. Ya sabe usted que soy enemiga de bailar el agua a nadie, pero ese muchacho ha dicho cosas de mí que me han*

gustado mucho, y más aún porque se ve que sabe y sus alabanzas tienen así más mérito. Digale a Gasch, eso sí, que cuando vuelva a Barcelona quiero hablar con él, pues es el único crítico que veo conoce el baile.» No hi tornarà mai més, a Barcelona, la pobra!

L'endemà de la conversa del Ritz, l'Argentina abandonava la nostra ciutat. Durant una llarga temporada els diaris m'anaren assabentant de les seves actuacions triomfals. I aquests últims temps he sentit parlar continuament d'ella. Fa poc, Meckel, el seu marit, va venir a Barcelona. Cercava ballarines de segon ordre per a actuar com a noies de conjunt en *El amor brujo* que Antònia havia de presentar a l'Òpera de París. Li vaig donar el nom d'algunes. Alguns dies després, Escudero, de pas per Barcelona, em va proporcionar una pila de detalls sobre aquelles representacions i els incidents de mediocre importància que les precediren i les seguiren. També em va parlar llargament de l'espectacle que preparava l'Argentina i en el qual ell jugaria un paper important. *El amor brujo*, un *Cuadro flamenco*, unes *Varietats espanyoles*... Un espectacle que, després de de-

Antonia Mercé, l'Argentina

parlar de la pobra Antònia. Els quatre tòpics que manipula el crític no es podien aplicar a un art tan vivent com el seu. M'adonava perfectament que els articles que li dedicava eren els més inhàbils de tots els que sobre dansa havia escrit. I aquella completa incapacitat em revoltava. M'avergonyia d'aquella sèrie de frases estereotipades i mediocres. Perquè ella es mereixia uns comentaris excepcionals, que jo no era capaç de redactar. M'era molt penible parlar de la pobra Antònia... Profundament adolorit, més difícil em serà avui confegir una necrologia passable. Però la dec als meus lectors.

C'est la fin de tout, exclamava Levinson, aixafat, en morir Anna Pavlova. Ara també és la fi de tot. Perquè la mort d'Argentina ha fet un gran buit que costarà molt d'omplir. Es perdre el temps parlar de successores seves. Potser algun dia en tindrà una. Però segurament nosaltres no la veurem. Perquè d'artistes úniques com Antònia Mercé només en surten molt de tard en tard. D'ahorina única, sí, l'Argentina. Molt per damunt de totes les altres. Ella fou la més gran artista de la dansa teatral espanyola. Una artista sensible. D'una sensibilitat delicada. Una artista sensual. D'una sensualitat càlida. Però sensibilitat i sensualitat controlades pel més pur dels estils. Perquè l'Argentina era sobretot una artista intel·ligent. Intel·ligència que li permetia de desposseir el ball popular de superflu i de pintoresc fins a atènyer un art pur i despullat. Un art espiritualíssim. Fi, subtil, mesurat, lleuger, insinuat, immaterial. Un art divinement graciós. I tothora amputat d'esforç. La naturalitat, en efecte, era la gran força de les danses d'Argentina que, a desgrat d'ésser laboriosament concebudes i muntades, semblaven una fresca improvisació. Argentina dansava com nosaltres respirem. Dansava—perdoneu la frase desacreditada per tots els amateurs—com l'ocell canta.

Només una sola vegada vaig parlar llargament amb ella. A l'Hotel Ritz. Em va produir una forta impressió. No tenia res de *cabotine*. Era senzilla i natural, sincera, senyora i distingida, sense gota d'afectació. Tenia un rostre lluminós i intel·ligent, en el qual brillaven uns ulls deserts i el somriure blanquíssim d'una boca immensa. Era extraordinàriament simpàtica i afectuosa. Em va donar unes gràcies sense entusiasme pels articles que li havia dedicat. I es va posar a parlar tot seguit d'una altra cosa. Es que no era amiga d'adular ningú. Però sé que

butar a la nostra ciutat, visitaria les principals capitals d'Europa i d'Amèrica. Aquells dies, en una carta adreçada a Alvarez, Meckel em pregava de fer certes gestions prop d'Escudero, que no volia treballar amb l'Argentina si determinades condicions no figuraven en el contracte. També em demanava de veure Miguel Borrull que, amb la seva germana, havien d'actuar en el *Cuadro flamenco*... De sobte, Meckel va emmudir. «No us estranyi; deu estar atrafegat amb la *tour-née*», em va dir Alvarez. Escudero va marxar a Madrid...

I, inesperadament, arribada com una bomba, la trista notícia. En el número del meu diari del dimecres 22 de juliol, dedicat exclusivament a la sublevació feixista — feia tres dies que no sortien periòdics —, perdut entre una nota sobre el cadàver de Sanjurjo i un anunci de *Los Caracoles*, el lacònicisme dramàtic d'un telegrama: «Ha mort a Baiona la cèlebre ballarina espanyola Antònia Mercé, «La Argentina». Els diaris publiquen necrologies amb elogis a la il·lustre ballarina.» Res més! Engipono aquestes ratlles immediatament després de llegir la notícia emocionant. Quan surtin a MIRADOR, segurament la premsa haurà publicat més detalls sobre el traspass de la que fou artista única. No penso llegir-los. Perquè tots els detalls del món no repararan l'irreparable. Ni tindran l'eloqüència dels mots que encapçalaven el sudit telegrama: *Ha mort l'Argentina!*

SEBASTIÀ GASCH

—El cotxe no és meu, no tinc permís de conduir... de manera que em rento les mans de tot això.

(Judge, Nova York)

Subscriuiu-vos a **MIRADOR**

Ronda de Sant Pere, 3 - Telèfon 24647 - Barcelona

BUTLLETI DE SUBSCRIPCIO

Et Si...

que via a

carrei

n.º

es subscriu a **MIRADOR**

pel preu fixat de 3'50 ptes. trimestre.

de

de 193

Signatura

RICÍ "GOLOSO" PURGANT DELICIOS

LES LLETRES

HA MORT UN GRAN SOCIOLEG

Ferdinand Tönnies (1855-1936)

Home modest que era durant tota la seva vida, Ferdinand Tönnies sembla haver volgut anar-se'n del món desaparegut: enmig de grans convulsions polítiques del seu país: Alemanya, i els últims acords de la guerra italo-abissínia. La premsa espanyola ni esmentà la seva mort, i l'estrangera l'anuncià amb breus telegrams. Tanmateix, Ferdinand Tönnies era una gran figura de la sociologia moderna, no sols per la seva edat de patriarca — acaba de morir a l'edat de vuitanta-un anys —, sinó també per la seva obra. Aquesta obra és tan sols parcialment

hauria escrit mai la seva obra sense rebre un gran impuls de Tönnies. No obstant, el pessimisme de Tönnies és molt diferent del de Spengler, pensador completament afectiu. Cal reconèixer, però, que també el gran ex-professor de la Universitat de Kiel, Tönnies, comparteix plenament l'antiintellectualisme del seu deixeble i deformador de les seves idees: Spengler acabà en el feixisme, cosa que Tönnies no va fer. El seu pessimisme fa pensar fins a cert punt en el mateix Schopenhauer, i com que insisteix molt en la importància de la voluntat enfront de l'intel·lecte, tindriem el dret de qualificar-lo de «voluntarista».

«COMUNITAT» CONTRA «COLLECTIVITAT»

Segons Tönnies, existeixen dues menes de voluntats en la societat, voluntats que corresponen a dues capes diferents: la sub. i la superestructura. Correspon a la primera capa la «voluntat d'ésser» o «voluntat d'existir» (*Wesens-Wille*), gairebé idèntica amb la «voluntat de viure» de Schopenhauer; a la segona correspon la «voluntat selectiva» (si hom ens permet traduir així el terme alemany, poc menys que intraductible, de *Kür-Wille*).

Ara bé, la «voluntat d'ésser» crea la comunitat, forma social impulsiva, universal i genèrica. La «comunitat», tal com l'entén Tönnies, consisteix abans que res en la relació netament biològica del parentiu de la sang, després en el lloc comú on hom viu, i en darrer terme en l'esperit comú que anima un grup d'humans.

A la «voluntat selectiva», correspon una cosa molt menys natural: el que Tönnies anomena *collectivitat*. És de creació artificial, es basa en convencions i contractes. És racional i no li correspon cap base orgànica. Aquesta forma racional i ja no natural de viure en societat està en lluita amb la forma natural i orgànica, la «comunitat». Amb el progrés del temps, la «comunitat» perd importància i cedeix el pas a la «collectivitat»; això vol dir que la vida humana en societat es desnaturalitza i significa una mecanització creixent. Si bé la «comunitat» — i hem de repetir: els termes de les llengües romàniques no ens donen mai tot el sentit que té el per cert molt complex vocabulari tönnesià — produeix la cultura, en el millor sentit de la paraula, derivada de l'*agri*-cultura i així fortament arrelada en l'existència, la «collectivitat» només produeix l'art i superficial *civilització*. Adhuc la paraula ve de *civis* i *civitas*: «ciutad», i les ciutats representen una forma «inautèntica» de la vida humana.

«SIGUEM AUTÈNTICS!»

Aquesta separació de «cultura» i «civilització», tan freqüent en els alemanys, va ésser molt exagerada. Es parla molt d'«autenticitat» i d'«inautenticitat» de la nostra vida, termes popularitzats per Jaspers, i que el senyor Ortega y Gasset adaptà a l'ús hispànic, sense dir d'on ho treia, exclamant: «*Seamos auténticos*!» Tönnies, sens dubte, no volia anar tan lluny; per a ell «comunitat» i «collectivitat» eren abans que res termes per a assolir una fàcil classificació teòrica. Ell no va dir mai que la «comunitat», basada en la sang, era el bé, mentre que la «collectivitat» era el mal que hi ha de més dolent, simplificació exagerada del seu pensament original, exposat en la seva obra fonamental, *Gemeinschaft und Gesellschaft* (*Comunitat i Collectivitat*).

FERDINAND TÖNNIES I EL NAZISME ALEMANY

Aquesta simplificació va ésser duta a terme sobretot pels nazis alemanys. La «comunitat de la sang» com a força més poderosa del món, i la reacció contra el racionalisme «queu», tot són germens d'idees tönnesianes poc digerides. Tönnies no dubtà que la «collectivitat» o «societat» basada en la raó i en el lliure conveni entre humans era superior a la «voluntat orgànica» cega i natural, i que entre l'intel·lecte i la impulsivitat afectiva, hem d'optar pel primer. La interpretació nazi de les seves idees és una falsificació completa del seu pensament, i és una ironia del destí que aquest gran sociòleg hagi viscut prou temps per a veure l'obra de la seva vida (les idees fonamentals de la qual van ésser publicades ja l'any 1887!) tan indugudament blasfemada i abusada.

Tanmateix, és molt útil de tenir en compte les diferències entre «comunitat» i «collectivitat», i a la llum de les teories d'aquest gran savi que desapareix, hom interpreta millor els processos socials. I això ja són prou mèrits perquè dediquem un record a aquesta figura màxima de la sociologia alemanya prehitleriana.

F. OLIVER BRACHFELD

APEL·LES MESTRES

La matinada del 19 de juliol, va morir Apelles Mestres. Enmig de la commoció que ho ha sotraguejat tot de dalt a baix, la seva mort ha passat gairebé desapercebuda. Les conseqüències d'una altra commoció havien ajornat l'homenatge que se li preparava amb motiu del seu vuitantè aniversari, el qual s'esqueia el 29 d'octubre de 1934. No pogué realitzar-se fins a l'any següent.

Apelles Mestres era un barceloní de soca arrel, nascut en una casa, desapareguda anys ha, del carrer de Sant Felip Neri, a la qual dedicà el seu llibre *La Casa vella* (1911), il·lustrat per ell.

Apelles Mestres, per Ramon Casas

En la seva llarga vida, Apelles Mestres es dedicà parel·lament a una doble activitat d'escriptor i de dibuixant. Vell ja, quasi cec i sense poder-se dedicar a aquestes activitats, es dedicà de preferència a la música i compongué diverses cançons, de les quals n'hi ha un centenar de publicades.

I, encara que ell s'estimés més ésser felicitat per les seves performances com conreador d'hortensies que no pas per cap producció literària, el seu nom s'ha fet famós sobretot com escriptor i dibuixant, i és en aquest aspecte que serà recordat pels venidors.

En 1874 es presentà en públic com dibuixant, il·lustrant una novel·la. L'any següent, publicà el seu primer llibre de versos, que va merèixer els elogis del crític Josep Roca i Roca. En aquests seixanta anys, tret dels darrers, no ha deixat de treballar, tocant gairebé tots els gèneres: poema, oda, fàula, llegenda, conte, balada, epigrama, drama, comèdia, biografia, etc.

Els crítics han assenyalat en la seva obra les influències de Tennyson, Lafontaine, Andersen, Grimm, Perrault..., però tots ells no han superat mai el fons catalanèsim de l'obra del poeta. Fora debades cercar en la seva poesia res d'intel·lectual ni de cerebral; hi corre massa saba folklòrica i popularista, massa espontaneïtat — que no vol dir, però, que sigui gens descordada en la forma.

Com a dibuixant, des de 1874 en què es donà a conèixer, fins a darreries de 1912 en què l'estat de la seva vista li impedí de dedicar-se a aquesta activitat, produí — segons xifra donada per ell mateix, home ordenat — quaranta mil dibuixos. Il·lustrà gran quantitat de llibres, seus i dels altres, publicà àlbums exclusivament de dibuixos seus i publicacions periòdiques omplertes totalment per ell, col·laborà regularment, en temporades diverses, en el setmanari *La Campana de Gràcia* i en els diaris *La Publicitat* i *El Liberal*.

També fou, versat que era en indumentària, l'autor dels figurins teatrals de moltes obres.

I per acabar d'arrodonir aquesta nota — gairebé esqualid inventari de capítols sense detallar —, hem de dir que fou també un col·leccionista de coses diverses: dècimes i felicitacions de diades assenyalades, joguines antigues, Anunciacions, Adoracions dels Reis (sobre les quals publicà una monografia)... sense comptar les d'entomologia. «Reduïnt — ha escrit un biògraf seu, Marinello — a expressions numèriques la tasca literària, artística i musical realitzada per aquest patriarca de l'intel·lecte, podem dir que ha publicat 34 volums de poemes i poemes i 8 llibres en prosa; ha estrenat 64 obres teatrals; ha donat a llum 116 cançons exquisides; porta publicats 40.000 dibuixos, a la ploma la majoria d'ells, i serva encara bon nombre d'originals artístics, de manuscrits inèdits, així com de partitures per a publicar, i té recollides més de 6.000 d'aquelles Adoracions esmentades abans, que serva perfectament ordenades i classificades.»

La ciutat de Barcelona, en homenatge a Apelles Mestres, organitzà l'any passat diversos actes en honor seu, entre ells una exposició a l'Arxiu Històric de la Ciutat, representacions d'obres d'Apelles Mestres, concessió de la medalla de la Ciutat i col·locació per les entitats artístiques d'una làpida en un lloc pròxim al del naixement del multifforme artista que se n'ha anat sense fer soroll: un de més fort tampoc no l'hauria deixat sentir.

“ELS HOMES DE BONA VOLUNTAT”

Jules Romain

Els volums IX i X dels *Hommes de bonne volonté*, de Jules Romain, es titulen, respectivament, *Montée des périls* i *Les Pouvoirs*. L'interès és tan sostingut com abans, i això, si es considera la massa ja imponent de volums publicats, és un resultat verament extraordinari, i la prova més palesa que es pugui donar del talent de l'escriptor.

Però si la nostra admiració resta igualment viva, les raons que la inspiren ens sembla que es desplacen. Una gran obra com aquesta, al naixement de la qual assistim, que anem coneixent de mica en mica, dona una il·lució ben profitosa als lectors i als crítics. Ens permet de fer-nos càrrec de la nostra pròpia mobilitat d'esperit. En efecte, quan obrim els volums IX i X de Romain, cal que cridem en les parts més conscients de la nostra memòria els records dels vuit primers volums. I hem de constatar que ja no en tenim exactament la mateixa opinió que quan els vàrem llegir. Sorprenem en nosaltres mateixos els efectes d'aquest misteriós treball que es fa sense parar en el nostre inconscient: la classificació dels valors. Tal autor, cèlebre un dia, cau en un profund oblit, adhuc en vida de la seva primera onada de lectors. És que ha estat rellegit per a formar-se'n una nova idea? O han intervingut els crítics, escampant sobre ell noves veritats? Res d'això. És que les obres, com els vins en una cava, envellixen en el cervell d'una manera diferent. El factor temps s'introdueix en el judici i el modifica, revelant així, si calia, el valor ben relatiu de la crítica.

Aplicat a Romain, aquest factor temps deixa intacte avui el nostre judici de valor, però ens invita a considerar la seva obra, des del punt de vista de la seva naturalesa, sota un angle una mica diferent. I això simplement perquè a distància els personatges de Romain ens semblen ara formar un conjunt un xic confús. De tota aqueixa unió, no veiem despendre-se'n cap home, cap tipus. Tot sembla confondre's en una boira seductora, en el record feliç de vius plaers intel·lectuals. Evidentment, se'ns podria atribuir una amnèsia de la qual l'autor no seria gens ni mica responsable. Amb tot, aquesta amnèsia sembla exercir un paper especial, pel que fa als *Hommes de bonne volonté*.

Reflexionant-hi, sempre disposats a carregar les culpes a l'altri, creiem que aquest emborronament és degut a les condicions mateixes en què han nascut la majoria de personatges de Romain (fora d'alguns, pocs, i a més no de primer rang, que semblen haver estat vistos, ésser records). És que en literatura hi ha força maneres de crear homes. Però, perquè posem una vida duradora, cal que tinguin, més o menys, un valor d'«luciferació» en l'esperit del creador. Tant si el novel·lista ha agafat la seva gent de la realitat com si circulen pel seu cervell a la recerca d'aventures, com uns personatges de Pirandello, cal que hi hagi en ells, als ulls de l'escriptor, un cert coeficient d'«inexplicable» i de misteri. Tant si són observats com si són imposats per la imaginació, cal que l'autor resti enfora d'ells, que rodí entorn d'ells amb una certa perplexitat, preguntant-se per on els agafarà, com els mirarà, els acollirà. Cal que existeixin abans d'ésser estudiats.

Com més augmenta el nombre de volums que componen els *Hommes de bonne volonté* més ens persuadim que Romain, al més sovent, no va de l'ésser a l'auscultació, vull dir a l'anàlisi psicològica, sinó de l'anàlisi a l'ésser. Quan Romain ens planteja una pregunta, crea un ésser, o un fet i tot, per a respondre-hi. Les seves criatures, com Minerva, surten d'un cervell.

Jules Romain s'ha emprès de pintar un vast quadre de la societat d'avui. Es pregunta un dia: «Com dimoni un home polític, intel·ligent i honrat, pot deixar entelar-se la seva puresa?» I tot seguit crea un home: Gurau, sobre el qual aplicarà la seva lògica, al qual atribuirà certes particularitats, certes habituds de tals polítics vivents i amb el qual reconstituirà una vida versemblant, propicia a totes les experimentacions teòriques. Si, un dia, a Romain se li acut la idea que petites circumstàncies ridícules es troben en l'origen dels esdeveniments històrics, imaginarà, per tal d'il·lustrar aquesta idea, que Gurau, havent perdut el seu bitllet del metro i havent-se vist una mica mal tractat pel revisor, accepta, perquè en endavant no hagi de sofrir una humiliació així, la cartera d'Obres públiques que, una hora abans, estava decidit a refusar. Si constata que, per tal d'explicar la conquesta del Marroc per

Frància, cal tenir en compte l'esperit aventurer i heroic dels nostres oficials joves, crea de seguida un tinent del gènere Psichari. En suma, simplificant lleugerament, es pot dir que hi ha capses buides, dibuixades per l'esperit, i que criden els seus personatges. Aquests encarnen hipòtesis, animen constatacions. L'ur fixa psicològica és preexistent a l'ur existència.

Si això és una crítica, només té un valor molt relatiu. Que es parteixi d'«luciferacions

Jules Romain

o de reconstruccions analítiques (si es pot dir això), la novel·la no és pas la vida. No és més que una petita distracció humana, que, qualsevulla que sigui el geni de l'autor, queda sempre força lluny de la incommensurable veritat. Altrament, què és una «luciferació»? A conseqüència de quins filtrats cerebrals es forma? Abans de donar-li la palma, caldria estar més informat sobre la qüestió del que podem estar-ne. El fet és que Romain, armat de la seva potència de reflexió i de reconstitució, ajudat per una escrupolosa documentació humana, crea uns personatges extremadament versemblants i infinitament atractius. Però, misteriosa conseqüència d'alguna llei intel·lectual que ignorem, aquests éssers nascuts de la intel·ligència no sobreviuen gaire, en el nostre esperit, als jocs de la intel·ligència que desvetllen en nosaltres. No s'imposen a la nostra memòria com uns tipus inoblidables. Allunyats del camp de la nostra atenció, moren. L'ur veritat sembla innegable, l'ur vida és artificial. I potser perquè no tenen existència més enllà del que l'autor sap d'ells — ni misteri, doncs —, no tenen tampoc poesia, la poesia essent el reflex de l'inconegut o de l'inintelligible i la boira que envolupa les veritables efusions del cor.

Potser, en fi, és a les condicions intel·lectuals de l'ur naixement que cal atribuir la propensió natural dels personatges de Romain al monòleg interior. Romain ens transporta al centre mateix de les seves criatures, desenrotlla davant nostre l'ur film cerebral. Però, si és possible a un observador de gran classe com Romain, d'inventariar o poc se'n falta les màquines que poblen un cervell estranger, potser no és tan fàcil de mostrar-nos-les en la continuïtat de l'ur funcionament. La lògica potser és una, però les maneres de mal raonar són diverses. Tots els personatges de Romain tenen la solidesa de raonament i el mateix moviment de pensament de l'ur creador. Quan es passa de l'un a l'altre, es troba sempre aquell denominador comú, d'altra banda ple d'atractiu, aquella seguretat, aquella igualtat de marxa en la deducció. Això dona al conjunt de l'obra una mena d'unitat que és curiosa. Qualsevulla que sigui la sala d'aquesta gran construcció que visitem, el brogit de les màquines té el mateix to, la mateixa freqüència. Tot aquest univers que la intel·ligència ha diversificat és semblant a ell mateix, en totes les seves parts, per una certa i molt especial intel·ligibilitat.

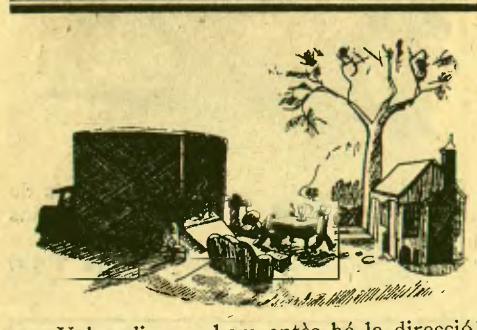
MARCEL THIEBAUT

(Copyright by Agence Littéraire Internationale.)

—I per què volies enganyar-me?
—Perquè... perquè tenia tantes ganes que et toqués la rifa!

(Le Petit Marseillais)

—Voleu dir que hem entès bé la direcció?
(The New Yorker)

L'únic que us alliberarà de les cabòries produïdes per l'agitació política i social és UN BON LLIBRE. La

LLIBRERIA CATALONIA

us ofereix les obres dels millors autors catalans, castellans, francesos i anglesos.
3, RONDA DE SANT PERE, 3

FITO

CAMISER ESPECIALISTA
EXIT EN LA MIDA

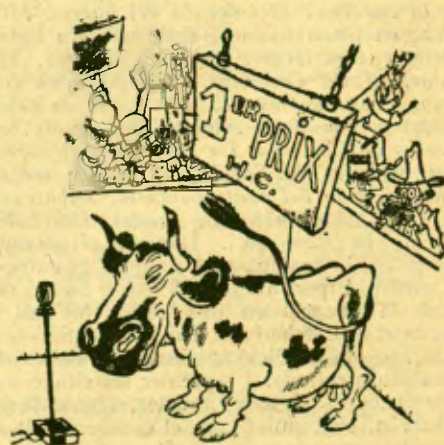
JAUME I, 44
Telèfon 41656

PEL FORAT DEL PANY

—Aparta't, home! Deixa'm mirar una mica!

(Il Settebello, Roma)

DESPRES DEL CONCURS AGRICOLA

—Estic molt contenta d'haver guanyat el primer premi. Ara penso dedicar-me al cinema.

(Ric et Rac, Paris)

LES ARTS I ELS ARTISTES

A París han exagerat Darreres novetats arqueològiques

El fet de no haver desfilat per l'Orangerie per tal de contemplar les dues-centes teles de Cézanne que darrerament s'hi han exposat, seguint la trajectòria recensionista francesa (que si no recordem malament s'inicià amb els Le Nain), no creiem que ens pugui treure la més mínima partícula d'autoritat en el moment de sortir a parlar d'alguna cosa relacionada amb el pintor provençal.

Reconeguem que Cézanne té una qualitat de creador especial que pot considerar-se

Els marxants que han configurat aquesta campanya potser no han meditat prou la gravetat de les seves asseveracions.

Als guanyos immediats que poden haver fruit, pot seguir-los una onada de desconfiança que reportaria el desprestigi del seguit d'exposicions intel·ligents que s'han succeït a l'Orangerie i al Petit Palais.

Per què aquests termes publicitaris, arbitraris i ditiràmics, no foren emprats tan profusament amb els mestres que precediren Cézanne?

Senzillament, perquè sobre aquells no calia dir res. La gent coneixia perfectament la seva enorme vàlua.

Amb Cézanne era una altra cosa. I calia que la propaganda omplís aquella resta que el pintor mai no aconseguí d'omplir.

Aquest esforç de seducció portat a cap a París el trobariem perfectament lícit i admirable en el cas que l'objectiu hagués estat un llustre de sabates. Però no amb l'obra d'un pintor. Si l'entrany del negoci artístic està disposada a admetre aquests procediments, s'enrunaran un grapat de coses preades i es deixarà pas al confusio-nisme, davant el qual hem d'entendre que es troba el propi interès del marxant.

Ni gegant, ni heroi, ni geni. Màrtir potser sí.

Màrtir de la seva inhabilitat, de la seva duresa congènita, falles invencibles que mai no havien de permetre-li de manifestar allò que jurava veure i sentir.

Seguim amb Mauclair per a dir que fou temperamentalment pintor, però no artista. Extremadament preocupat per la tècnica, ansiós de produir-se amb novetat, oblidà la seva cultura mediocre i fou pres de la violència. S'abandonà a les falles inherents a aquesta i des d'aquest moment Cézanne no tingué res a fer en el camí de la immortalitat.

De la seva època hi ha una sèrie d'exemples típics de pintors que patien dels mateixos defectes d'inèpcia. El lirisme d'uns i la inventiva colorística i compositiva dels altres feren que poguessin jugar més fort i ja en vida comptessin amb moltes més probabilitats d'èxit.

Cézanne, no, Cézanne es refugià a Aix. Fins a 1905 l'obra de Cézanne restà preterida, relegada. Tot aquest temps l'emprà en provatures fèrries, cada cop més desolat, més impotent davant la seva desgràcia d'interpret. Tota l'obra porta clarament els

Des del temps de Dieulafoy l'arqueologia de la Pèrsia aquemènica havia estat relegada, talment com si es considerés esgotada o bé impossible d'explorar. Ara recentment, no sols la Pèrsia aquemènica, sinó la pre-iraniana, tornen a ésser matèria d'immens interès arqueològic. Pel que fa a la Pèrsia aquemènica, ja els nostres lectors estan assabentats d'algunes bones troballes verificades a Persèpolis, on treballa des de fa alguns anys una missió de l'Oriental Insti-

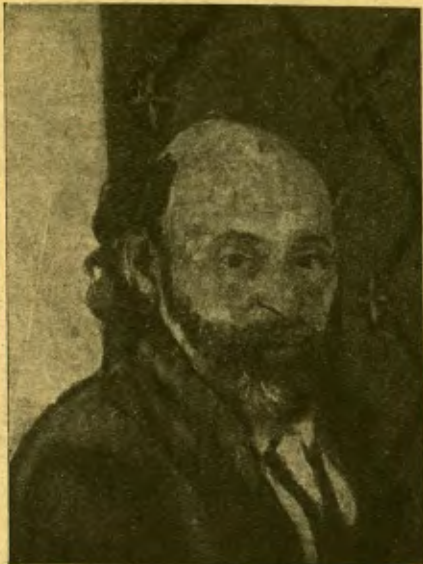
tòric de la Ciutat, fou ben assaborida pels amants de les coses antigues de la nostra terra. D'aquesta exposició es podria concloure que el nostre període romà fou menys famós del que contenen els cronistes, si justament al lloc acropolita les romanalles romanes són tan magres. Però cal tenir en compte que els romans no construïen pas, com els grecs, llurs edificis principals a l'acròpolis, perquè per als romans no existia l'acròpolis, el lloc eminent destinat a fer destacar els edificis oficials i monumentals; els romans construïen més aviat en lloc pla els edificis principals de la ciutat: els fòrums romans eren delimitats en les valls dels set turons eterns. D'altra banda el subsòl de la nostra Plaça del Rei fou abans enormement remogut per tal de fondre-hi la campana Eulàlia; aquell subsòl serví aleshores de motlle enorme a la campana susdita. Això esdevenia l'any 1850.

L'arqueologia cèltica, com l'aquemènica, és de les més negligides, i no pas per manca d'estimació, sinó per manca de materials. Ara mateix, a començos de l'any actual o bé a finals de l'anterior, fou descobert a Dürnborg, prop de Hallein, a Àustria, un sorprenent gerro de bronze amb rica decoració repujada i de fundició. Es tracta d'una peça excepcionalment bella de l'art metallista del període de La Tène (segle v ab. C.). El més sorprenent d'aquesta obra magna d'art decoratiu és la semblança de la seva decoració amb la dels bronzes primitius xinesos i amb la dels de l'art siberià antic, conegut ara com ara amb el nom d'art escita. La decoració del gerro celta en qüestió sembla alhora influïda per l'art meravellós dels bronzes protohistòrics iranians de la comarca de Luristan. Qui sap si aquest art del Luristan influi alhora el primitiu de la Xina, el siberià després, i, per fi, el celta de La Tène.

El present reportatge sobre novetats arqueològiques està dedicat a l'art antic de les terres o períodes més desatsos. Irlanda és segurament un d'aquests pobles arqueològicament negligits després d'uns anys de voga i d'enlluernament per la poderosa personalitat del poble irlandès. Però si bé la miniatura i la metallisteria irlandeses antigues són relativament conegudes, en canvi res no sabem a la Península Ibèrica i arreu concernent a la història, a l'arquitectura i a d'altres activitats del vell poble irlandès.

Una missió de la Universitat de Harvard, en col·laboració amb el Govern de l'Estat Lliure, ha emprés una sèrie d'excavacions en virtut de les quals hom acaba d'omplir algunes llacunes que existien en la història i en l'arqueologia d'Irlanda. Catorze excavacions han revelat coses importants del passat irlandès des de la prehistòria fins a l'acabament del període viking. La data més remota que enregistren les susdites excavacions és la dels anys 600-2500, la qual descobreix una cultura del paleolític mitjà, amb absència total de pedra esclatada. Diversos l'any 2000 es poden datar les troballes del neolític irlandès. A Creevykeel, Co. Sligo, ha estat descobert un gran dolmen; i a les

probablement el palau, hom ha descobert restes d'altres construccions petites i miserables, fetes de canya; s'hi ha trobat material de bronze i ferro. Aquesta illa sembla haver estat submergida per les aigües del llac i emergida vers els temps cristians primitius. Aleshores fou aixecat el seu nivell amb terraplenaments de turba i terra, reforçats amb garbons, estakes, runa, i fins amb la carcassa d'un vaixell desmonat. El perímetre del crannog fou contingut amb

Cézanne — Autoretrat

des d'un terreny que no necessita tant com d'altres la coneixença integral de l'obra executada.

Amb els Cézannes de París i els de la Tate Gallery de Londres n'hi ha ben bé prou per a conèixer tot l'esperit i totes les realitats de la seva plàstica.

De la impressió produïda pels esmentats, n'hi ha prou i de sobres també per a entrar en possessió d'un conjunt notabilíssim d'elements de judici per a sospesar la transcendència del cercador, *pioneer* d'un nou estat de coses pictòric que és la part més rellevant en la personalitat específica d'aquest pintor

Gerro cèltic de bronze descobert a Àustria

tute de la Universitat de Chicago, missió que està dirigida pel professor F. Schmidt. En 1932 aquests bons feiners americans descobriren del tot la doble escalinata que conduïa a la plataforma del conjunt regí de Persèpolis. Ja sabem que l'ampit d'aquesta escalinata estava decorat amb composicions del millor estil persopolita, però era poc el que coneixiem d'aquesta preciosa decoració de baixos relleus figuratius. La missió americana desenterrà cent metres de la tal decoració, obra refinada en extrem, prototípica de l'art sumptuós dels aquemènides. L'any 1934 fou cèlebre en els annals de l'arqueologia persopolitana per la descoberta d'uns arxius reials amb contingut de 29.000 maons epigràfics, els textos cuneiformes dels quals relaten fets fins ara ignorats del regnat de Xerxes. També es descobriren unes plaques d'or, d'altres d'argent, dipositades en caixes de pedra que es trobaven, a manera de primeres pedres, a cada un dels quatre cantons del palau de Darius, en els fonaments. Aquestes plaques de metall precios porten gravades inscripcions superposades en llengua iraniana antiga, en babilònia i en elamita.

Els nostres lectors ja pogueren apreciar els resultats, no pas molt engrescadors, de les excavacions romanes de la Plaça del Rei, de la nostra ciutat; l'exposició del resultat d'aquesta campanya, tan bellament instal·lada a la planta baixa de l'Arxiu His-

PROJECTOR

Art espanyol a París

El col·leccionista espanyol José Lázaro va exposar a París, el mes passat, els Lucas de la seva col·lecció. Eugenio Lucas és un dels pintors espanyols més interessants del segle XIX. No es conta que el Prado comprà dos Lucas pensant-se que eren Goyas? De totes maneres, aquesta confusió, de la qual Lucas era el primer de sofrir-ne, no resisteix a un examen atent. En canvi, les obres del seu fill, que també es deia Eugenio, són més difícils de distingir de les del seu pare, que no pas aquestes de les de Goya.

Lucas pare, que havia exposat a París en 1855, fou conegut de Manet, i, ben probablement, l'espanyolisme de Manet té el seu origen en Lucas.

Sobre això, José Lázaro ha escrit: «A França es creu generalment que la influència exercida sobre Manet per l'escola espanyola ve de Goya, però els qui coneixen l'obra de Goya i la de Lucas saben que la influència profunda del primer no li pervé sinó a través del segon. *Lola de Valence* és completament inspirada per Lucas, i així mateix el *Fifre*, per no citar altres quadros.»

El propi col·leccionista ha exposat també una tria de llibres, manuscrits i dibuixos dels segles XIII a XVI. En aquesta part de l'exposició figuren un exemplar de la *Poliglota* de Cisneros en gran paper, miniatures diverses, rel·ligadures àrabs dels segles XV i XVI, autògrafs de Lope de Vega, Murillo i Rubens, un recull de dos-cents retrats a la ploma de Pacheco i Velázquez, un recull de dibuixos de Berruguete, etc.

La biblioterària de Poitiers, Mlle. Dobelmann, ha descobert en la Biblioteca al seu càrrec una sèrie de llibres espanyols, entre ells un *Quijote* de 1605. Amb aquest motiu ha tingut lloc a Poitiers una exposició de llibres espanyols, a la qual han contribuït d'altres biblioteques franceses i el Centro de Estudios Históricos de Madrid.

ENRIC F. GUAL

Cézanne — Paisatge rocós

misanthrop que ara el patriotisme, el turisme, l'organització i la borsa artística francesos han posat novament al capdamunt de l'actualitat.

Lamentem-nos, amb la il·lustre companyia de Camille Mauclair, que hagi hagut d'ésser Cézanne, l'exposició Cézanne, la que s'ha fet amb més sensacionalisme, deixant els dels Le Nain, Corot, Renoir, Degas i Manet com a exposicions d'autors de segon rengle.

La publicitat forjada amb l'exposició cézanniana ha vorejat el managerisme d'un Barnum.

Diu Mauclair: «Cézanne ha estat proclamat gegant, heroi, màrtir, sant i geni insuperable».

La veritat intrínseca? La coneixem prou per haver de jutjar els precedents qualificatius com un desesperat esforç de marxants parisencs per tal de galvanitzar l'interès mundial sobre certa quantitat de mercaderia cézanniana que guarden gelosament i que volen, amb un esperit mercantil sense precedents, fer pujar als límits que la seva agosarada fantasia els imposa.

impactes dels desvaris, dels in comptables recomençaments.

Enmig d'aquest calvari latent, Cézanne realitzà natures mortes i paisatges indiscutiblement bells. Cézanne arribà, ací, a aconseguir bona matèria i magnífica interpretació de volums.

Li fallà la imaginació i l'observació en tota la resta.

Les seves *Baigneuses* són una lamentable prova d'aquest Cézanne. Figures d'un arcaisme disgraciós, de pessima disposició compositiva, mancades en absolut d'illació i de vida, cantelludes, inconsistentes...

En Cézanne no hi ha res que respiri i vibri. Es un exaltament de l'estàtica física. El cézannisme, s'ha dit, fou un toc d'atenció de la reacció. Els seguidors cotitzaren tots els valors no acceptant cap defecte i per això la fe cega que aleshores neixia va donar pas a tant malestar, a tanta malvestat artística. Per això, perquè a Cézanne no se'l va discutir prou, ni parcialment, acceptant d'una dialèctica tartamudejant tot el contingut que l'autor no pogué expressar per manca de recursos espirituals.

Cézanne deixà una dotzena de teles de caràcter eminent. Els turiferaris volgueren imposar aquesta qualitat al noranta-nou per cent. Vinti-cinc anys han bastat per tornar les coses al seu lloc.

D'aquella dotzena de teles sortiren els *jaunes* i des d'ells la pintura s'anà encarrilant al col·lapse d'avui, que és superior a les èpoques de provatures.

Respectem la qualitat de la dotzena, respectem part del cézannisme incorporat amb els Matisse, Friesz i Van Dongen. Adhuc admetem que des d'algun extrem de les promocions pictòriques de primers de segle la tortura de Cézanne serví d'agullonament.

Però lamentem extraordinàriament que des de París s'hagi portat a cap una ofensiva contra la veritat, tan castigada ja, atorgant al pintor d'Aix uns títols que des de l'altre món li deuen haver fet sortir els colors a la cara.

—Què feu, amb un peu a dalt de la vorera i un altre a baix?

—Ai, gràcies; em creia que ja començava a coixejar!

(Prager Tageblatt)

Part posterior del gerro cèltic trobat a Àustria

una robustíssima empalissada de soques de roure; amb garbons fou traçat el subsòl d'una carretera que uneix el crannog amb la terra ferma, al través del terreny pantanós del voltant. En les ruïnes de l'edifici principal s'han trobat pintes, armes, eines i rica orfebreria de bronze decorada amb entrellaçats; sobresurt una fibula decorada amb capets animals i incrustacions d'esmal roig i de pastes de vidre de l'anomenat mil·le-fiori. El mil·le-fiori sembla haver estat fabricat en el mateix lloc perquè en les excavacions del palau d'un altre crannog s'ha trobat una barreta d'aquesta policroma pas-

Crannog cristià dels reietons de Lagore

ribes del riu Bann s'ha trobat, del període neolític, un lloc que sembla haver estat centre de preparació de peix sec. L'edat del bronze irlandès s'escau cap als anys 1800-100 ab. C. D'aquell moment han estat descoberts nombrosos enterraments de terra apilada i de pedres amuntegades que soplugen l'enterrament pròpiament dit, construït en forma dolmènica. També d'aquell període s'ha trobat alguna romanalla de fortificació. L'edat del ferro s'escau entre els anys 100 ab. C. i el segle v d. C. Les troballes cristianes irlandeses daten des del segle v fins al XII. Cal remarcar que les troballes precristianes s'aconsegueixen en els enterraments, mentre que les cristianes s'aconsegueixen principalment, gairebé exclusivament, en els llocs d'habitació. Aquests són de tres menes: fortalces, poblacions i illes fortificades. Aquestes illes, la majoria de les quals són artificials i palafitiques, són anomenades en aquella terra *crannogs*. Els crannogs, establerts a la riba dels llacs, dintre els llacs o en els terrenys pantanosos propers, semblen haver estat les capitals dels primitius reietons irlandesos, cada un dels quals comandaria la regió del propi llac i prou. En els crannogs degué trobar-se el rovell de l'ou de la cultura irlandesa, cultura palatina. La decoració de llibres seria obra dels monestirs. El crannog més antic fou excavat al lloc de Ballinderry Lough, al centre d'Irlanda. S'hi ha descobert el fonament d'una casa de fusta d'uns 18 metres quadrats de superfície. Darrera aquesta construcció, la qual degué ésser important,

ta de vidre, les llesques de la qual, com se sap, eren les peces d'incrustació. Més modern, de vers els segles VIII a X, és el crannog excavat de Dunshaughlin, a Co. Meath, al N. de Dublin, a l'extrem del llac de Lagore. Fou capital dels reietons de Brega del Sud, una de les subdivisions de l'antiquíssim reialme de Meath. Aquests reietons de Brega eren més poderosos del que podria fer suposar l'exigüitat de llur domini. El rei Olaf Cuaran, de Dublin, viking d'una dinastia danesa, s'apoderà del crannog l'any 933. L'estacada que feia la contenció del crannog feia alhora funció de muralla de defensa. S'han trobat en aquest lloc molins de mà, eines i armes de ferro i ornamentals de bronze que semblen elaborats en el mateix lloc; també filoses, fusos, agulles, botons d'os, bocins de tela i peces d'os i de banya que semblen instruments de jocs diversos o d'esport. La troballa de botons a la terra de les enormes fibules ornamentades vol dir que la fibula no implica necessàriament ignorància del cordament per traïu i botó.

El crannog de Ballinderry, a Co. Westmeath, petit, de només 30 metres de diàmetre, construït al segle X i habitat fins al XII, tenia un moll artificial fet amb reforços de soques, rems i vaixells desmonats. S'hi ha desenterrat bon material arqueològic: una fibula d'argent i abundants utensilis d'os, bronze i ferro, ultra un llum d'oli d'un tipus corrent a Anglaterra en els segles V i VI.

JOAN SACS

DADES INÈDITES SOBRE LA REVOLTA MILITAR-FEIXISTA

De la U. M. R. A. a l'Estat major

La nostra ciutat va viure, els dies 19 i 20 de juliol, moments extraordinaris. En continua vivint, encara. La matinada del 19 foren nombrosos els ciutadans que, sobtadament, es despertaren pel soroll sec i intermptut dels disparats dels màusers. Havia començat una de les més terribles commocions de la història. Durant aquestes dues setmanes de forçosa interrupció del contacte amb els nostres lectors, la premsa ha donat amplis detalls dels fets. No podem nosaltres, doncs, fer dues coses, que

caserna de l'Avinguda d'Icària. Tenint en compte la importància que tenia l'artilleria en el moviment, es va considerar que no n'hi havia prou amb les patrulles de guàrdia civil, d'assalt i gent armada que vigilaven aquella caserna. Hi hagué un home — un dels més actius i decidits membres de la U. M. R. A. — que determinà, amb el seu coratge i la seva energia, la victòria: el tinent de guàrdies d'assalt Jiménez Labrador. Jove i ardit, republicà i socialista, va caure sobre els facciosos de l'Avinguda

cials. Ràpidament s'acordà, en conciliabuls que es celebraren, fer front a la sedició.

Díaz Sandino, al Prat, junt amb els capitans Meana, Ponce de León, el tinent Adonis Rodríguez i l'alferes Robles, i els cossos auxiliars, organitzaren, des del primer moment, la resistència contra els facciosos. Els elements republicans de l'Aeronàutica intentaren posar-se, de seguida, en contacte amb el Prat. Dos elements de la U. M. R. A., el capità Antoni Molina i el tinent Joan Armario, assumint tota la responsabilitat del moment, es traslladaren al Prat en un hidroavió Savoia, i d'acord amb el tinent coronel Díaz Sandino, tornaren a l'Aeronàutica, on es negaren, junt amb tot el personal subaltern, a obeir les ordres dels facciosos. Pocs moments després arribaren el capità Bayo i el tinent Aureli Martínez, els quals es feren càrrec de la direcció total de l'establiment aeronàutic. Sota la direcció del capità Bayo foren reduïts els oficials i traslladats a Montjuïc.

TRUCS QUE FALLEN

L'Estat Major, des de la Divisió, intentà diverses vegades sembrar la confusió entre les forces republicanes. Una mostra, però, de la seva candidesa és la següent anècdota. A les nou del matí es telefonà a Governació demanant que es trametessin forces a la Divisió perquè — deien — hi ha el perill que l'assaltin les turbes. Demanaven que se'ls trametessin forces del regiment número 14 d'Infanteria. El truc estava ben meditat. El tinent coronel d'aquestes forces era facciós, però l'oficialitat addicta. El tinent Jiménez Labrador ho resolgué ben aviat. Trameté a la Divisió una companyia de guàrdies d'assalt. La vigilància, així, no fallaria.

UN SERGENT QUE FA FEINA

El dia 19, al Parc Divisionari, un sergent, actiu militant republicà, va voler resoldre ràpidament els dubtes i vacil·lacions dels facciosos: en unió dels soldats va detenir tots els oficials i els posà a la disposició de la Comissaria d'Ordre Públic. El sergent Gordo, com el seu nom no indica, és un home expeditiu.

DE LA U. M. R. A. NOMÉS N'HA FALLAT UN

La U. M. R. A. té uns cent afiliats. Tots han respost com cal i han complert el seu deure. Només un ha fallat: el sergent Aguil·lar, de cavalleria. L'home era un confident dels feixistes. Actualment és a l'Uruguay, fent-los companyia.

DE LA U. M. R. A. A L'ESTAT MAJOR

Una vegada sufocat el moviment, els dirigents de la U. M. R. A. es preocuparen de reorganitzar l'aspecte militar de la situació. La U. M. R. A. va nomenar, des del primer moment, un Comitè Militar que, agregat a l'Estat Major, controla, informa i enllaça amb tots els elements per a les tasques de conjunt. El Comitè de la U. M. R. A. està format pel comandant de la

L'església de Bujaraloz convertida en hospital de sang

ca. Per tres vegades, en avançar, foren metral·lats els milicians. En el bombardeig a la Divisió va morir heroïcament un membre de la U. M. R. A., el brigadier Izquierdo, de vuit trets de metralladora; fou ferit, també, el sargent Arribas. Per cert que en aquests atacs a la Divisió cooperà Desideri Trilles, pocs dies després assassinat en plena Rambla. En els últims atacs a la Divisió col·laborà el comandant Pérez Farràs i el capità García Plaza. García Oliver, de la C. N. T., dirigia un grup d'obres.

COM ARRIBÀ GODED A BARCELONA

Els elements militars republicans sabien que el general Goded vindria a la nostra ciutat. Feia tres dies que captaven tots els seus missatges telegràfics i telefònics i sabien quins eren els seus plans. Goded va venir de Palma amb un hidro. A l'Aeronàutica acudiren a retre-li honors uns soldats de les Drassanes, amb un tinent i un caporal. A l'Aeronàutica l'oficialitat del Cos General de l'Armada estava, per complet, al costat dels facciosos. Els soldats varen col·locar matalassos a terra, en forma de creu, per tal d'indicar a Goded que podia aquatitzar amb plena llibertat. El general Goded va venir acompanyat de tres hidroavions, que tornaren a la seva base. Tant en entrar com en sortir de l'Aeronàutica es rendiren els honors corresponents a Goded, el qual, després de conferenciar amb alguns caps i oficials, es dirigí en auto cap a la Divisió.

SUBLEVACIÓ DELS SOLDATS DE L'AERONÀUTICA

Els soldats i classes de l'Aeronàutica, amb l'arribada de Goded, s'adonaren amb tota claredat de la traïció que preparaven els ofi-

—Crideu aquest gos d'un cop! Cada vegada que em poso a nedar, aquest ximple vol salvar-me la vida!

(Gringoire, París)

Resum de política internacional

LA CONFERÈNCIA DELS PAÏSOS LOCARNIANS

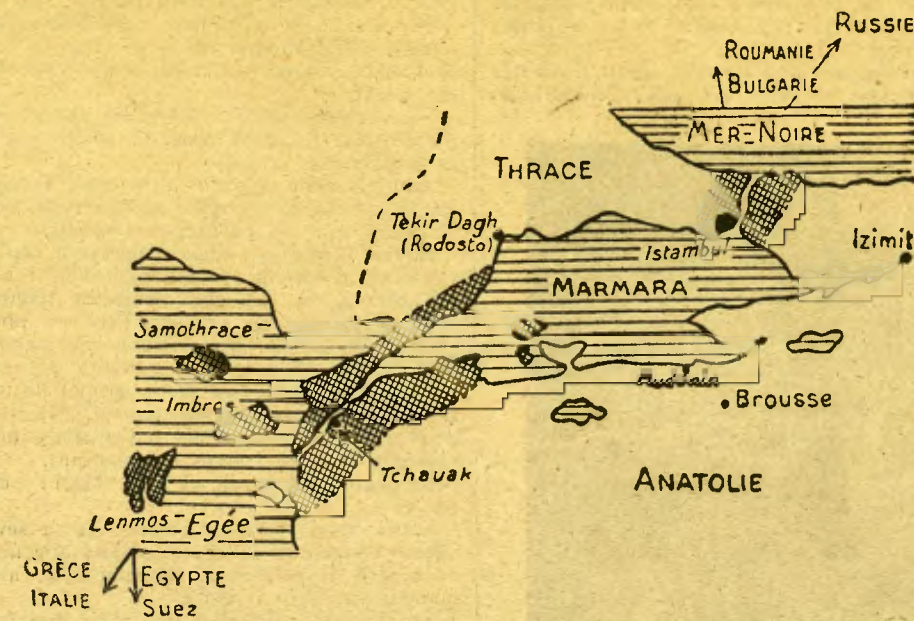
Encara que les cancelleries estiguin justament preocupades pels esdeveniments d'Espanya, susceptibles de produir incidents internacionals que no farien sinó agreujar la delicadíssima situació europea, segueixen les converses diplomàtiques per a la reunió de les nacions signatàries del pacte de Locarno.

Recordem que aquesta reunió ja havia estat assenyalada per al 19 de juliol, a Brussel·les; però havent Itàlia refusat de participar-hi, per ésser encara vigent el conveni del Mediterrani relacionat amb l'aplicació de les sancions i per no haver-hi estat invitada

Els problemes que s'acumulen sobre les taules de les cancelleries són molts i greus, i evidentment hi ha vacil·lacions quant a trobar-hi solució. Es creu que guanyant temps les situacions esdevenen més clares i fàcils. Però sovint el temps, en comptes d'això, les agreuja.

LA QÜESTIÓ DELS ESTRETS

L'Assemblea Nacional turca, reunida a Ankara en sessió extraordinària, després d'haver expressat la seva felicitació al ministre d'Afers estrangers, Rustu Aras, per l'èxit de la Conferència de Montreux, la

Les zones desmilitaritzades dels Dardanel·ls i del Bòsfor

Alemanya, calgué suspendre-la. En comptes d'aquesta reunió, es celebrà, per bé que amb un altre caràcter, la reunió tripartita de Londres del 23 de juliol, en la qual es prengué la resolució de fixar-ne una de nova, de data encara no precisada, estenent la invitació a Alemanya i tot. Al mateix temps, el govern britànic, seguint l'exemple del francès, ha renunciat al manteniment dels acords del Mediterrani, llevat així a Itàlia els darrers pretextes de mantenir-se encara fora de l'òrbita de la col·laboració europea.

Aquesta actitud franco anglesa pot semblar feble envers els governs dictatorials; però és que calia sortir d'una situació que es feia insostenible, sobretot per la quasi divisió d'Europa en dos blocs hostils.

La temptativa d'Anglaterra i França té, naturalment, propòsits pacifistes, i és dirigida a formar un sol bloc de totes les nacions europees, amb el compromís recíproc de treballar pel manteniment de la pau. Es probable que tant a París com a Londres es compti molt sobre les condicions econòmiques d'Alemanya i d'Itàlia, que no permeten el sosteniment d'una guerra ni una cursa als armaments. Per això es creu que tant a Roma com a Berlín desistiran finalment de tot propòsit bèl·lic i acceptaran un programa de reducció d'armaments per tal d'alleugerir els pressupostos estatals.

Però seria no tenir sentit de la realitat suposar que la temptativa franco-britànica reeixirà fàcilment. En tots dos Estats feixistes es juga d'audàcia i es vol impressionar el món amb cops de força.

El fet que gairebé al mateix temps que França i Anglaterra inviten Alemanya a pendre part en la reunió dels locarnians, Hitler reforça les guarnicions de Renània, justifica el pessimisme sobre les possibilitats d'èxit de la iniciativa anglo-francesca.

De totes maneres, cal esperar que es reuneixi la Conferència per tenir una visió neta de l'actitud dels dos dictadors. Creiem però que, si els esforços han de fracassar, no serà qüestió per part d'Anglaterra, França i Rússia, sense incorrer en greus responsabilitats, de seguir una política que té tota l'aparença de perillósament passiva.

LES INTRIGUES DE MUSSOLINI A AUSTRIA

Malgrat l'acostament austro-alemany, que els darrers esdeveniments de Viena provocats pels nazis han demostrat poc sòlid, Mussolini persisteix en el propòsit de voler mantenir una influència primordial sobre Austria.

El canceller austríac ha passat uns dies d'incògnit a Grad, prop de Trieste, «reposant», com mesos abans havia anat a Viareggio. Però la veritat és que s'ha trobat amb Mussolini, i fins s'ha dit — però probablement sense exactitud — que Hitler hauria assistit a la reunió. Però si això fos cert, els diaris alemanys n'haurien dit alguna cosa, car Hitler no té costum de silenciar certs esdeveniments.

Ningú no sap quines hagin estat les raons que han provocat l'entrevista Mussolini-Schuschnigg, perquè tot s'ha voltat de gran misteri. Però aquesta entrevista, com totes les de dictadors, no pot ésser de bon avany.

DANZIG

El gest audaç del nazi Greiser, president del Senat de Danzig, amb el qual ha modificat la Constitució i ha cregut sostreure la Ciutat lliure del control de la S. de les N., ha produït una viva alarma a Europa.

Es podia preveure que Polònia, com hi tenia dret, ocupés militarment Danzig, provocant així una reacció del Reich que hauria dut inevitablement a una guerra europea. Però el militarisme polonès, satèl·lit del nacional-socialisme, no sols no ha fet cap pas energic, sinó que s'ha afanyat a tractar amb Greiser amb fins de conciliació.

La qüestió, per tant, queda circumscripita entre la S. de les N. i el Senat de Danzig. En la darrera sessió del Consell de la S. de les N., es decidí el nomenament d'una comissió de tres membres — França, Anglaterra i Portugal — perquè seguís de prop els esdeveniments de Danzig. Ara aquesta comissió ha de reunir-se, però encara no se sap a on ni quan.

L'ultratge i la rebebia del nazi Greiser envers la S. de les N. ha assolit proporcions excessivament greus, i és de deplorar que es tardí tant a adoptar les mesures necessàries per al respecte de les lleis internacionals.

qual, segons l'article 19 del nou conveni, fa de Turquia l'única guardiana dels Estrets, ha aprovat la totalitat del text dels acords estipulats.

El punt més important d'aquests acords és el que «prohibeix el pas dels vaixells de guerra a les potències belligerants, llevat del cas en què s'hagi conclòs un tractat de mútua assistència amb Turquia dintre el marc de la S. de les N.».

LA DICTADURA MILITAR A GRÈCIA

El poble grec és conegut generalment per la seva astúcia, conseqüència d'un acreditat sentit mercantil, i per això sorprèn la facilitat amb què va permetre que tornés a enfil·lar-se al tron un rei que havia fugit després d'una derrota militar. L'increïble error comès pels grecs havia de produir ràpidament els seus efectes.

L'ex-rei Jordi — de divorciar-se del qual no ha desistit la seva dona, ni després d'haver tornat a Atenes —, vivia a Londres i semblava resignat a la seva sort, quan es veu que li entrà l'enyorança del poder. Maniobrant amb l'atàvic estil germànic, obtingué el concurs de Tsaldaris i Kondylis. Tsaldaris, monàrquic però honrat, volia decidir la qüestió mitjançant un plebiscit. El general Kondylis va veure que amb aquest sistema el rei s'hauria de quedar a Londres, amb un petit cop d'Estat assumí el poder.

Els «evzonens» grecs, cos escollit, no duen un uniforme gaire guerrer, però com a pintoresc...

El primer acte del rei Jordi fou posar de banda el general. El rei deia que aquest era un dictador, i ell volia governar tan en democràcia, que fins es posà en contacte amb els comunistes.

Tot semblava que anava bé, quan el camí emprés pel Parlament era més esquerà del que el rei es devia pensar. I Jordi es desempallegà de la màscara democràtica i, d'acord amb uns quants generals, que tenen en el seu actiu les derrotes més clamoroses de la història grega moderna, ha instaurat una dictadura militar, amb el general Metaxas al cap.

Els caps dels partits polítics grecs, amb Kalandris al davant, han protestat prop del rei, declarant que no volien la dictadura i, per tant, consideraven nul el nomenament del nou govern i la dissolució del Parlament.

El rei, després de passar la protesta al general Metaxas, se n'ha anat a Corfú, a passar un mes de vacances. Hi ha qui diu si des d'aquella illa jònica se'n tornarà a Londres, i no a Atenes. Seria la millor solució.

FITO
CAMISER
ESPECIALISTA
EXIT EN LA MIDA
JAUME I, 41
Telèfon 41656